

**ELMAN
TOVUZ**

**DƏLİR
ÜRƏYİMİ
DEMƏDİKLƏRİM**

www.kitabxana.net

www.kitabxana.net

Milli Virtual Kitabxananın Təqdimatında

İstedadlı şairin şeirlərindən ibarət poetik kitabı...

YYSQ - Milli Virtual Kitabxananın
e-nəşri N 06 (2012)

Virtual Redaktoru
və e-nəşrə hazırlayanı:

Aydın Xan (Əbilov) - yazar-kulturoloq
YYSQ - Milli Virtual Kitabxana

Bakı - 2012

Dəlir ürəyimi demədiklərim

ELMAN TOVUZ

**DƏLİR
ÜRƏYİMİ
DEMƏDİKLƏRİM**

- 3 -

“Adiloğlu” nəşriyyatı

Bakı 2010

Elman Tovuz

Elman Tovuz “Dəlir ürəyimi demədiklərim”

Bakı, “Adiloğlu”, 2010, 200 səh.

“Dəlir ürəyimi demədiklərim” – istedadlı şair Elman Tovuzun oxucularla üçüncü görüşüdür. “Hara gedir bu yol belə?..”, “Dünya, məni mənə qaytar” kitablarında olduğu kimi, bu kitabda da müəllif fəlsəfi təfəkkürünə söykənərək, həyata baxışlarını özünəməxsus tərzdə ifadə etmiş, zəngin folklorumuzdan yararlanaraq bir sıra aşiq şeir nümunələri yaratmağa nail olmuşdur.

E. Tovuzu bu kitabı münasibətilə təbrik edir, ona yeni yaradıcılıq uğurları arzulayırıq..

Əziz oxucular!

Düzə düz, əyriyə əyri deyərək, sevincinin matəm havası ilə kədərinin toy havasını eyni ahənglə səslənməyə məcbur etdiyimiz dövrün və zamanın ayağına yazdıqlarımızı qələmə almağa çalışdım. Və buna nə dərəcədə nail olduğumu deyə bilmərəm, yalnız onu deyə bilərəm ki, bu misraları vaxtınız olandan-olana - 5 - oxumağı tövsiyyə etmək içimdən gəldi.

Əvvəlcədən təşəkkür edirəm!

Müəllif

KİTAB SATAN, KİTABIMA PUL ALMA

İmdadımdı, harayımdı bu kitab,
Kitab satan, kitabıma pul alma.
Mənim ömür sarayımdı bu kitab,
Kitab satan, kitabıma pul alma.

Gəl ömürü-günü satma, amandı,
Saçımdakı dəni satma, amandı.
Kitab mənəm, məni satma, amandı,
Kitab satan, kitabıma pul alma.

Hörmət-izzət gözləyənim nə çoxdu,
Adam bilib, söz deyənim nə çoxdu!
Orda-burda “izləyənim” nə çoxdu,
Kitab satan, kitabıma pul alma.

Demirəm ki, gözünü yum, payla-ver,
Kitab azdı, sərrafı seç, oyla, ver.
Hörmət üçün alan olsa sayla ver,
Kitab satan, kitabıma pul alma.

Şeir mənim, cavab elin – düzə nə,
Sağ ol sənin, savab elin – sözə nə,
Söz Allahın, kitab elin – bizə nə,
Kitab satan, kitabıma pul alma.

Dəlir ürəyimi demədiklərim

SALAM OLSUN !

Vətən, sənin hər daşına,
Hər dağına salam olsun!
Qız gölünə, ər çayına,
Bulağına salam olsun!

Səcdəsinə diz qoyduğum,
Hər daşına üz qoyduğum,
Gözüm kimi göz qoyduğum
Torpağına salam olsun!

Nə gözəldir gözəllərin:
Arzusu saf, eşqi dərin!
At oynadan ərənlərin
Növrağına salam olsun!

Bir aləmsən: aşıb-daşan,
Şeir yazan, nəğmə qoşan!
Oba gəzən, el dolaşan
Sorağına salam olsun!

Göyü – köküm, soy ünvanım,
Qırmızısı – azad canım,
Yaşılı – dinim, imanım

Bayrağına salam olsun!

**PAPAĞI
HAVAYI GÜNƏ VERMƏSƏN...**

Gülüstan olarmı bu torpaq, könül,
Mehrini cücərən dənə verməsən?!
Bəxtəvər olmağa can atsam belə,
Olmaram, əlini mənə verməsən.

Qoşa addımlayır bir ömür boyu,
Sevincin matəmi,
kədərin toyu...
Damara işləyər yaranın hoyu,
Dərdinə yerində sinə verməsən.

Vədəsiz ağ baxar qara telindən,
Su içə bilməsən haqqın əlindən.
Zaman qamçısını çəkər belindən,
Eşqini imana-dinə verməsən.

Demə ki, onsuz da olan-olacaq,
Bir gün açılan gül bir gün solacaq.
Ay Elman, səndən də nəsə qalacaq,
Papağı havayı günə verməsən...

Dəlir ürəyimi demədiklərim

MƏNİM

Kimin xəbəri var çəkdiklərimdən,
Çıxıb axırıma bu zillət mənim...
Silib Günəş məni öz dəftərindən,
Yarışıb yaxama bu zülmət mənim.

Daşına dolanıb-dönəm Allahın,
Dua kitabıdır sinəm Allahın.
Ya əziz bəndəsi mənəm Allahın,
Gətirir başıma müsibət mənim?!

Zərdən tül tikəsən, qızıldan pərdə,
Nə fayda, heykələm pəncərələrdə.
Quru can sağlığı olmayan yerdə,
Nəyimə gərəkdir səltənət mənim?!

Quş olub göylərdə süzə bilərdim...
Balıq tək sulara üzə bilərdim...
Çətin bu möhnətə dözə bilərdim,
Yarım olmasaydı məhəbbət mənim.

Ay Elman, bu umu-küsünə qurban,
Yanan ürəyinin hisinə qurban.
Yenə yaxşısına, pisinə qurban –
Başımın tacıdır bu millət mənim!

KİM BİLİR, BU DÜNYA KİMƏ QALACAQ!..

Çoxdur öz-özünə sual verənlər:
Kim bilir, bu dünya kimə qalacaq!..
Deyir “vergililər”, uzaqgörənlər –
Kim bilir, bu dünya kimə qalacaq!..

Tanrı ta tökəcək daşı ətəkdən,
Axır, qurduğunu sökəcək bir-bir.
Gül bağdan olacaq, arı çiçəkdən,
Qalxıb-ucalanlar çökəcək bir-bir,
Himdən başlayanlar himə qalacaq –
Kim bilir, bu dünya kimə qalacaq!..

Nə Xeyir övladı, nə Şər övladı,
Yaxşısız, yamansız olacaq dünya.
Bunu bilməyəcək bəşər övladı,
İmanlı, imansız olacaq dünya...
Sevincə qalacaq, qəmə qalacaq –
Kim bilir, bu dünya kimə qalacaq!..

Göydə fırlanacaq xəbirlər daha,
Bərəkət ələkdən enəcək bir gün.
Çörək olmayacaq xəmirilər daha,
Xəmirilər kömürə dönəcək bir gün.
Kömürdən yer üzü dəmə qalacaq –

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Kim bilir, bu dünya kimə qalacaq!..
Adəmsiz, Həvvasız qalacaq dünya,
Əllər soyuyacaq bəhərədən-bardan.
Dərmansız-davasız olacaq dünya,
Canı qurtulacaq “ağıllı”lardan,
Axır ki, bir “ağlıkəm”ə qalacaq –
Kim bilir, bu dünya kimə qalacaq!..

Daha düşməyəcək çöllərə Məcnun,
Axırı gələcək divanələrin...
Bitəcək Kərəmin yanğısı bir gün,
Qanadı sınacaq pərvanələrin...
Sevgilər bir sönmüş şəmə qalacaq –
Kim bilir, bu dünya kimə qalacaq!..

- 11 -

Göylər görməyəcək ahı-amanı,
Atı oynayacaq qara yellərin...
Çalan olmayacaq tarı-kamanı,
Laylasız qalacaq beşiyi Yerin...
Bəlkə də bir sarı simə qalacaq –
Kim bilir, bu dünya kimə qalacaq!..

Bir də gülməyəcək dan üzü bəlkə,
Qaranlıq olacaq bu dünya daha...
Nə bir yurd qalacaq, nə də bir ölkə,
Heç nə qalmasa da, qoca Allaha
Yenə... bir balaca kümə qalacaq –

Kim bilir, bu dünya kimə qalacaq!..

**ŞEİR KİTABIMI
VARAQLAYAN QIZ**

Şeir kitabımı varaqlayan qız,
Heyif ki, sevinə bilməyəcəksən...
Bir vüsal nəğməsi soraqlayan qız,
Min həsrət nəğməsi dinləyəcəksən.

Mənim şeirlərim düyünlü, dağlı,
Oxusan, dondurar səni qış kimi.
Yaralı qartalam – ayağı bağlı,
Sən isə uçursan qaranquş kimi.

Ahım səmalara nuş olsun deyə,
Mən dərdi yazıram hər gecə, hər gün.
Bir dəliqanlıya xoş olsun deyə,
Sən şeir gəzirsən “xatirə” üçün...

Kədər topa-topa, qəm yığın-yığın,
Yazmışam tufanla, yağışla, gözəl.
Yoxdur bu kitabda sən axtardığın,
Sən Allah, sən məni bağışla, gözəl.

Hələ vaxt olacaq səndən yazmağa,
Ay vüsal nəğməsi soraqlayan qız.
Dərd verdin,
gəlmədin dərd azaltmağa,

Dəlir ürəyimi demədiklərim

NİYƏ QORXUM ALLAHIMDAN

Allah – mənim!
Mən – Allahın!
Niyə qorxum Allahımdan?!
Düz demirəm, sən Allahın,
Niyə qorxum Allahımdan?!

Gözüm taraz, qaşım taraz,
Ürəyim düz, başım taraz.
Tərəzimdə daşım taraz,
Niyə qorxum Allahımdan?!

Dili dualı gedirəm,
Gözləri dolu gedirəm –
Hər gün bu yolu gedirəm,
Niyə qorxum Allahımdan?!

Demirəm ki, günahım yox,
Günahımda tamahım yox.
Ondan ayrı pənahım yox,
Niyə qorxum Allahımdan?!

Dərdim varsa, əl üzürəm,
Ya döürəm, ya dözmürəm.
Yumurtada yun gəzmirəm,

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Niyə qorxum Allahımdan?!

Qoy nəfsi daş kəsən qorxsun,
Dörd tərəfə əsən qorxsun.
Pambıqla baş kəsən qorxsun,
Niyə qorxum Allahımdan?!

Qılıncından qan daman var,
Ədalətə göz yuman var...
Qıpqırmızı and-aman var,
Niyə qorxum Allahımdan?!

Çoxdan aşib bəndə bəndi...
Bir də gördün göydən endi.
Mənim qorxum bəndədəndi,
Niyə qorxum Allahımdan?!

- 15 -

DÖYSÜN QAPIMI

Nəzir almağa gələr,
bizə nəzir gəlməz ki...
Nə deyirəm, qoy gəlib
“ah”sız döysün qapımı.
Vəzir olmağa gələr,
bizə vəzir gəlməz ki...
Nə deyirəm, qoy gəlib
taxtsiz döysün qapımı.

Haqlı – mən,
haqsız – gələn,
saxlayaram qınağı.
Arada bir, söz atıb,
qızartmaram yanağı...
Bura Azərbaycandır:
“Qonaq – Allah qonağı”,
Nə deyirəm, qoy gəlib
haqsız döysün qarımı.

Adam var – saymaq olmaz
ahlarının sayını...
Hər kəsin bu dünyada,
Tanrı verir payını!
Atalar yaxşı deyib:
“Taylı tapar tayını”,
Nə deyirəm, qoy gəlib
baxtsiz döysün qarımı.

Elman, sənə min alqış,
min əzab çəksən belə!
Yazın dönüb olsa qış,
yola sal gülə-gülə...
Tovuza qayıtmamış,
demərəm əzrailə:
Nə deyirəm, qoy gəlib

vaxtsiz döysün qapımı.

BU DÜNYA – KİŞİ DÜNYADIR!

Kimsəyə sirr açan deyil,
Bu dünya – kişi dünyadır!
Dediyindən qaçan deyil,
Bu dünya – kişi dünyadır!

Sərt qışı var, həlim yazı,
Göydə sözü, yerdə sazı.
Boşuna çəkməz dəryazı,
Bu dünya – kişi dünyadır!

Yuxarı – ruh, aşağı – var,
Belində göy qurşağı var.
Yeddi milyard uşağı var,
Bu dünya – kişi dünyadır!

“Zaman” adlı at üstədir,
Cismi yeddi qat üstədir.
Səsi muğamat üstədir,
Bu dünya – kişi dünyadır!

Demə dili-dişimi var,
İşin yoxsa, işimi var...
İndi belə kişimi var? –
Bu dünya – kişi dünyadır!

AĞLAYAN GÖRDÜM

Yel döydü, çiçəklər səpildi yerə,
Bağbanı bağ üçün ağlayan gördüm.
Qaya arxa durdu göy dərələrə,
Daşı bulaq üçün ağlayan gördüm.

Gördüm yurd salanı yurdun içində,
Zəri “zər” gətirir nərdin içində...
Ay Allah, itən var dərdin içində,
İsti qucaq üçün ağlayan gördüm.

Kim bilir qəlbində gəzdirir nələr,
Hayqıran dalğalar, həzin ləpələr.
Alçağın bəsidir alçaq təpələr,
Ucanı dağ üçün ağlayan gördüm.

Kim ki, öz soyuna, kökünə çəkdi,
Hara çəkilsə də, kök önə çəkdi...
Kimi də bilmədi kökü nə çəkdi,
Özü budaq üçün ağlayan gördüm.

Çox daş ağızlılar daşa çəkildi,
Kəsən kəsməyənlə qoşa çəkildi...
Kimi tərifləndi başa çəkildi,
Kimi ayaq üçün ağlayan gördüm.

Çox gördüm -
başında şöhrətin barı,
Zəngin saraylara qul olanları.
Kimi – arxasını ocağa sarı,
Kimi ocaq üçün ağlayan gördüm.

Oğruya şər gərək, toranlıq gərək,
Əyriyə duru da bulanlıq gərək.
Kimə qəlbi kimi qaranlıq gərək,
Kimi çıraq üçün ağlayan gördüm.

Gül açmaz hər çöldə göyərək-bitən,
Bülbül ha olmayır bülbültək ötən.
Qəribi,
gözdə qor, dilində “Vətən”,
Oba-oylaq üçün ağlayan gördüm.

Hər kəsə bir cığır yazıb Yaradan,
Həmişə acı qan sızıb yaradan...
Kimi gecə-gündüz yazıb-yaradan,
Kimi “dayaq” üçün ağlayan gördüm.

Ay Elman, güldürən, ağladan Odur!
Onun qüdrətiylə söz qalanı qur.
Başımda tac oldu, gözlərimdə nur –

Kimi torpaq üçün ağlayan gördüm.

ÖRT ÜSTÜMÜ, QARA TORPAQ

Yorulmuşam yorulmaqdan,
Yorğunluq tökülür taxtdan.
Özümü bu dar otaqdan
Götürüb, atmağım gəlir.

Çölüm içimdən ayrılıb,
Dolum “heç”imdən ayrılıb.
Yolum köçümdən ayrılıb,
Sürünüb çatmağım gəlir...

Yetər – uydum kəhərinə,
Bel bağladım səhərinə.
Nəyim varsa zərərinə,
Yerində satmağım gəlir.

Dözüm mənnən əlbəyaxa,
Kim yıxıla, ya kim yıxa?
Bu canı göz baxa-baxa,
Qanına qatmağım gəlir.

Yuxudadır bu dünya, bax!
Neylədim ki, qalib oyaq?
Ört üstümü, qara torpaq,

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Yıxılıb yatmağım gəlir.

RAMİZ RÖVŞƏNƏ

“Bu sulara kim daş atdı?”,
Sular əzildi daş altda...
Daşı qoydular baş altda,
Durulmur suyum, durulmur...

Yerim göydən yuxarıdı,
Göyüm yerin axarıdı...
Buludu qan buxarıdı, -
Durulmur göyüm, durulmur...

Quzeyimdə qarım qalın,
Güneyimdə canım qalıb.
Bu geyimdə yarım qalıb,
Durulmur boyum, durulmur...

Bir kef deyir, dur, evə çıx,
Evdən yaraqlan ova çıx...
“ev” – ə, “ov” – a bu yol açıq,
Durulmur soyum, durulmur...

BİR OVUC DA GÖZÜMƏ AT

Gəl! – deyənin qucağı yox,
Nəfəs var – qucaqdan əziz.
Hər yananın ocağı yox,
Od olmaz ocaqdan əziz.

Sevgi yoxsa, fəda olmaz,
Xuda da heç xuda olmaz!
Hər çuvalda cida olmaz,
Balıq yox qarmaqdan əziz.

Çiçəyində min bir ətir,
Yarpaqları – hazır çətir.
Bir budaq kəs, yüzü bitir,
Köküm var budaqdan əziz.

Bazardır, bazar bu həyat,
Can varımdı, canıma sat,
Bir ovuc da gözümə at,
Nəyim var torpaqdan əziz?!

BEŞİYİM – MƏZARIM

Beşiyimdi, məzarımdı,
Haqdan haqqa güzarımdı.
Dərdim, günüm, azarımdı,
Ağrımdı, acımdı Vətən.

Çinarımdı, palıdımdı,
Günəşimdi, buludumdu,
Qanadlanan umudumdu,
Bülbülüm, turacımdı Vətən.

Candan əziz sağım-solum,
Gələcəyə gedən yolum.
Qeyrətinə qurban olum, -
Anamdı, bacımdı Vətən.

Dağdı, daşdı, gildi, qumdu,
Kotanımdan çıxan şumdu,
Ovcumdakı dəndi, tumdu,
Təndirim, sacımdı Vətən.

Dünənimdi, sabahımdı,
Dərgah adlı pənahımdı.
Peyğəmbərim, Allahımdı,

Başımda tacımdı Vətən.

MƏMMƏD ARAZA

Daşla yondun qələmini,
mürəkkəbin Araz oldu,
Daşla yonulan qələmin
qəddi iti, Məmməd Araz.
Başla yondun qələmini,
varaqların bəyaz oldu,
Başla yonulan qələmin
sözü qəti, Məmməd Araz.

Bu diyarı çiçək bilib,
“qayalarda bitən” – dedin.
Bu çiçəyə can verən az,
qoxulayar yetən, – dedin.
Hər daşına üz qoyaraq,
torpağına “Vətən” – dedin,
“Vətən çağırır!” – çağırdın
bu milləti, Məmməd Araz.

Sənə atılan “güllələr”
qardaşına ötmədi heç,
Sənə göndərilən güllər
qardaşından yetmədi heç.
Səndə bitən qaya dözümlü

Dəlir ürəyimi demədiklərim

qardaşında bitmədi heç,
Dağlar qədər uca bildin
qətiyyəti, Məmməd Araz.

Haqq işini günəş bilib,
sabah “salavat” – elədin,
Nahaqq yolu gedənlərə
axşam “qaramat” – elədin,
Tək dağa yox, dumana da, –
“qalın salamat!” – elədin,
Sən beləcə, başa çəkdin
ədaləti, Məmməd Araz.

Dava döyə-döyə getdin,
getməyən dava qalmadı,
Aypara oraq “düzəldi”,
xırmana yava qalmadı.
Quyruq bulayan çoxaldı,
bulaşiq tava qalmadı,
Qoydu hərə arxa cibə
cəsarəti, Məmməd Araz.

“Qaçaq tərif” olan yerdə
çəpiklər var, çiçəklər var,
Doğru deyib, düz danışsan,
tənbehlər var, kötəklər var.
Haqq-ədalət divanında

mamırlamış ürəklər var, –
Cinayətlə bağlayırlar
cinayəti, Məmməd Araz

İti atdan baha idi, –
Sən yazanda bu dünyanın,
Baba, indi it alan var
qiymətinə yüz insanın.
Atı çapır, iti qapır, –
nə vecinə kor vicdanın,
Öz qanına bulayan var
həqiqəti, Məmməd Araz.
Barmağına dolayan var
qiyaməti, Məmməd Araz.

DÖNƏCƏYƏM MƏN

Bu şəhər yerimə,
bu kənd yerimə –
Bir əl çəkəmmirəm gördüklərimə.
Allahım!
Əzəldən sevdiklərimə
Deyəsən, təzədən dönəcəyəm mən.

Dağlar da dayanmaz arxa-arkaya,
Dəlir ürəyimi demədiklərim

Olmasa canında qüdrətdən maya.
Soluxan bulağa, quruyan çaya
Deyəsən, təzədən dönəcəyəm mən.

Yasım olan yerdə yasdan deməyə,
Toyu olan bəyə “aslan!” – deməyə,
Ozan məclisində dastan deməyə
Deyəsən, təzədən dönəcəyəm mən.

Nəğməmi tarıma qaytarmaq üçün,
Balımı arıma qaytarmaq üçün,
Sevgimi yarım qaytarmaq üçün
Deyəsən, təzədən dönəcəyəm mən.

- 27 -

Hörmətə hörməti qaytarmasalar,
Papağa qeyrəti qaytarmasalar,
Düşməyə nifrəti qaytarmasalar,
Deyəsən, təzədən dönəcəyəm mən.

Vallah, özümə də yad olacağam,
Xor baxan tapılsa bu umacağa...
Qalxıb kül altından, sönən ocağa
Deyəsən, təzədən dönəcəyəm mən.

Səs verən olmasa haqqın səsində,
Yerin göy, göyünsə yer nəfəsində,
Yurdumun əzəlki xəritəsində

Deyəsən, təzədən dönəcəyəm mən.

SÖZ YÜKÜMÜZ

Zamanı dəyişdi, dəyişdikmi biz,
Belə atdan endi düzün qiyməti?
Dünya bazarına öyrəşdikmi biz,
Gah qalxır, gah enir sözün qiyməti?

Qələmmi yolundan azıb görəsən,
Ya kağız götürmür həqiqətləri?..
Susub məclislərin dastanı nədən,
Açılmır tarixin hekayətləri?..

Hanı Tufarqanlı, Hüseyn, Qurbani?
İndi olanlar da üzdən..., ötəri...
Nədən görünməyir sözün qurbanı,
Nəsimi soyulmur sözdən ötəri?..

“He-he-he” oxuyur indi hər yetən,
“Ehe...y, igidlərim!” harda qalıbdı?
Sazıyla, sözüylə bir olan vətən,
Yəni, bu qədərmi parçalanıbdı?..

Dəyişib dilin də balı, bəhməzi,
Hanı sözümüzün kəllə qəndi bəs?
Hanı qoşmaların dodaqdəyməzi,
Hanı dildönməzi, qıfılbəndi bəs?

Dəlir ürəyimi demədiklərim

İllər tənginəfəs, həyat əzablı...
Budurmu gələn yol üzü sabaha?
Hanı Səməd Vurğun?
Hanı Azafılı?
Nədən o dahilər yetişmir daha?

Sönür şeriyyətin ocağı-odu,
At çapan artdıqca söz bazarında.
Şeirin duzu yox, nəğmənin dadı,
Hərə “düdük” çalır öz bazarında.

Əymir çiyinimizi daşdıığımız,
Demirəm dərdimiz, kədərimiz yox.
Sanki, dərd əsridir yaşadığımız,
Köçündə gedirik, xəbərimiz yox.

Söz üçün ölümə hazır şairlər
Yox indi,
korlanıb baxışlar daha...
Nədənsə “ölüm”dən yazır şairlər,
“Gülüm”dən oxumur aşıqlar daha.

Zamanmı dəyişdi, dəyişdikmi biz,
Belə atdan endi düzün qiyməti?
Dünya bazarına öyrəşdikmi biz,

Gah qalxır, gah enir sözün qiyməti?

DEYƏCƏYƏM BURDA, DƏDƏ

Söz çıxsa da söz içindən,
Deyəcəyəm burda, dədə.
Zülmət baxır göz içindən,
Yoxa çıxır nur da, dədə.

Dəyişibdi arzu, niyyət,
İnsanlığa yox məhəbbət.
O, sən görən xətir-hörmət
Gedir xırda-xırda, dədə.

Sualıma yoxsa cavab,
“Qul bazarı” canlı hesab.
Yox köpəkdə aclığa tab,
Quzu qalıb qurda, dədə.

Bu nə dərdi görən düşüb,
Sütun sınıb, kərən düşüb.
Oğulları pərən düşüb,
Qızlar baxır yurda, dədə.

Günlə deyim, ayla deyim,
Eşidən yox, – hayla deyim.
Mən nə qədər layla deyim

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Cahargahda, şurda, dədə?..

HÜSEYN QAĞA

Aynabənd otaqda gəlin ananın

Şirin layla səsi şeir deyilmi?!

Hüseyn Arif

Özüm də bilmirəm, heç necə deyim,
Dərd dərdi balalar, Hüseyn qağa.
Ulu Yaradandan yoxdur gileyim,
Bizlikdir bəlalər, Hüseyn qağa.

Gəzməyə çıxanda çəmənə-çölə,
Gülmür üzümüzə çiçəklər belə.
İtirə-itirə gedirik hələ...
Əriyir “qalalar”, Hüseyn qağa.

Başə tac edibdir şöhrəti, varı,
Gəlinin isməti, bəyin vüqarı.
Uyub Həmzələrə,
Xan Eyvazları
Bəyənmir leylələr, Hüseyn qağa.

Dağılıb ormanlar, binələr gedib,
Söhbəti tükənməz sinələr gedib.
Sən gəlin dediyin nənələr gedib,

Çalınmır laylalar, Hüseyin qağa.

BU QOCA QAFQAZIN QOCA QARTALI

Yol üstünün iki ziyarətgahı:
Biri “Qərib seyid”, biri “Azafli”.
Böyük türk elinin ozan allahı,
Haqqın söz ocağı, piri “Azafli”.

Alovsuz, nəşəsiz ömür yalandı! –
Ustad bu amalla alışdı-yandı.
Eşqin səmasında gəzdi-dolandı,
Göydən uca bildi Yeri Azafli.

Çərxin gərdeşini zamanda gördü,
Bu yolda çiskin də, duman da gördü.
Havası çatmayan zindan da gördü,
Döydü, qamçıladi şəri Azafli.

Tanrı işığına göz nuru – dedi,
Sözdən xəzinə qur, söz qoru! – dedi.
Nə dedi, bulaqtək dumduru dedi,
Sevdi təzəliyi, təri Azafli.

Sənət meydanında çox çəkdi dara,
Sözdən çıraq tutdu qaranlıqlara.

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Ağa ağ söylədi, qaraya qara,
Yazdı zərgərinə zəri Azaflı.

Simlərə can verdi, əritdi canı,
“Azaflı dübeyti” – ruhun dərmanı;
Ləl, gövhər üyütdü söz dəyirmanı,
Necə hərlədisə pəri Azaflı.

Qorqud yadigarı oda od dedi,
Kişi ol, düz dolan, qazan ad, - dedi
Özünə nə ozan, nə ustad dedi,
Dədədir o yandan bəri Azaflı.

Desə də:
“bu dünya kefdi-damaqdı,
Kim görə-görməyə, o baxta-baxtdı”,
Zirvəyə “Azaflı” bayrağı taxdı,
Bir az da ucaldı şəri Azaflı.

Axdı dodaqlara sözünün balı,
Min könül tərپətdi sazda hər xalı.
Bu qoca Qafqazın qoca Qartalı –
Saz-söz aləminin nəri Azaflı!

Qurdu ürəklərdə xanımını,
Dedi: – Vədəsində sür dövrənini!
Nə vaxt əzrailə verdi canını,

Of! – deyib, baxmadı geri Azafı.

OLUR

Varaqla tarixi o yandan bəri,
Milyonda birindən hökmran olur.
Hər aşiq olmayır dillər əzbəri,
Demə, hər doğulan qəhraman olur.

Gəzib bu dünyanı özünü yorma,
Vələsdə tut olmaz, söyüddə xurma.
Koroğlu olmayır hər bığıburma,
Nə də hər Fərhaddan dağ yaran olur.

Ay Elman, başını qaldır səmaya,
Gör necə boylanır ulduzlar Aya...
Bu qədər aşıqlar gəlir dünyaya,
Nə Əkbər yetişir, nə İmran olur.

BİR “CƏNGİ” ÇAL

Bir “Cəngi” çal, ağrın alım,
“Cəngi” haray-haydı, aşıq.
Dağ oynadan seldi-sudu,
Aşib-daşan çaydı, aşıq.

Var-dövləti kalan nə çox,
Şöhrətə qul olan nə çox.
Saz götürüb çalan nə çox,
Nə faydası, saydı, aşıq.

Bax zülmümə, zillətimə,
İşiq yandır zülmətimə.
“Cəngi” – ulu millətimə,
Ən müqəddəs paydı, aşıq.

Bu havada nə r savaşıdı,
Qılınc-qalxan başa-başıdı.
Sapandıma minən daşıdı,
Oxlarıma yaydı, aşıq.

Elman olsa qolu bağlı,
Vətən neynir fəqir oğlu?!
Sən Cunun ol, mən Koroğlu,

Elman Tovuz

O dağlara! – haydı, aşıq.

AŞIQ XANLARA

Bildim bu yaşında nələr çəkmisən,
Sığmayıb aləmə nazın, a Xanlar.
Hər könül mülkünə bir gül əkmisən,
Dəyəri çox olur azın, a Xanlar.

Ayrı qalammıram “Baş sarıteldən”,
Düşəndə aralı obadan, eldən...
Küsmək nə gözəlmiş bir əhli-dildən,
Oğlan çağlarında yazın, a Xanlar!

Elmanam, qəm köçü buyurub gəlir,
Xəyal qılıncını sıyırıb gəlir...
Sazdan bixəbər də yüyürüb gəlir,
Harda havalanır sazın, a Xanlar.

DAĞLAR

Növbəmi çəkirik bu ayrılığa,
Gah sən havalısan, gah mən, a dağlar?
Nə sənin dumandan ayılır başın,
Nə də aman verir ah mənə, dağlar.

- 37 -

Ümid gətirsə də hər doğan səhər,
Gözdən yaş azalmır, boğazdan qəhər.
Gəl, verib əl-ələ dözək bir təhər,
Salaq özümüzü səhmana, dağlar.

Elmanam, fikirdən başa iz düşüb...
Qaya inildəyib, daşa iz düşüb...
Hayana baxıram: qoşa iz düşüb,
Hayıf Sücaətə, Bəhmənə, dağlar!!

BƏHMƏN VƏTƏNOĞLUNA

Vətənoğlu, sən gedəli,
Sənə gülən zaman ağlar.
Yoxluğuna inanmayan
Şübhə, ümid, güman ağlar.

Yaxasına köz düşəndə,
Yanar canı könlü şən də.
Haçan səndən söz düşəndə,
Yaxşı nədi, yaman ağlar.

Haray salıb dağ suları,
Axar dəryalara sarı...
Yolda qalan arzuları
Tar oxşayar, kaman ağlar.

Çay daşar selə qovuşar,
El gələr elə yovuşar;
Gəncədən bulud sovuşar,
Kəlbəcərdə duman ağlar.

Elmanın da batar səsi,
Dağlara yetməz naləsi.
Vətən oğlu olan kəsin

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Qəlbində ah-aman ağlar.

QOYMUR

Fələk namərdləri sağ əlli tutur.

Sücaət

“Fələk namərdləri sağ əlli tutur”,
Mərdin ayağını sola da qoymur.
Hahaqqın meydanı böyüyür hər gün,
Haqqı yeridiyi yola da qoymur.

- 39 -

Göylər buludları boynundan asıb,
Yerlər deryaları altına basıb.
Hər yerdən əl üzən biçərə kasıb...
Qanrılıb baxmağa pula da qoymur.

Ay Elman, nə qoyub, nə axtarırsan,
Bu qədər avam da olarmı insan?
Bağı budaq-budaq gəzir sağsağan,
Qırqovul girməyə kola da qoymur.

HƏYAT

Bir sirli boxçadı, düşüb dillərə,
“Bəlkə”di, “yoxsa”dı, “hələ”di həyat.
Gözünü açmamış, qara tellərə
Dağların qarını ələdi həyat...

Çox şahmar ilanı alıb qoynuna,
Mənəm! - deyənləri salıb oynuna.
Kimini uşaqtək alıb boynuna,
Kiminin boynunda şələdi həyat.

Zirvəsi qarlı qış, dərəsi yazdı,
Heyif ki, bu dağı çıxanlar azdı.
Onuna işvədi, yüzünə nazdı,
Mininə ağıdı, nalədi həyat.

Əzəli olsa da min arzu, həvəs,
Sonu bir ovuc su, bir udum nəfəs...
Kimə gen dünyadı, kimə dar qəfəs,
Kimə də tilovdu, tələdi həyat.

Elman, şikayətə çox salma meyl,
Dolandır başını, dolanma veyil...
Hər yoldan ötənə baş əyən deyil,

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Belədi, belədi, belədi həyat.

AYRIDI

Allah birdi, bəndələri ayrıldı.

Z. Yaqub

Məlum işdi: hər gülün öz tağı var,
Çəmən birdi, çiçəkləri ayrıldı.
El demişkən: qarası var, ağı var,
Fələk birdi, küləkləri ayrıldı.

Düşündürən, anlandı harayın,
Öz adı var hər fəsilin, hər ayın.
Yükü bəlli hər qurulan sarayın,
Altındakı dirəkləri ayrıldı.

Torpaq birdi, Günəş birdi, Allah bir,
Bu zəmidə axşam birdi, sabah bir.
Yoğuranda xəmir birdi, tavax bir,
Bişirəndə çörəkləri ayrıldı...

Aram yağış pıçıldayar: – Diril, şum!
Haray salan dağ selinin sonu qum.
Biri boşdu, biri daşdı, biri mum –
İnsanların ürəkləri ayrıldı...
Ürəklərin diləkləri ayrıldı...

Diləklərin mələkləri ayırdı...

BU DÜNYA ZARAFAT MEYDANI DEYİL

Zarafat eləmə bu dünya ilə,
Bu dünya zarafat meydanı deyil.
Soxulma meydana gəl bilə-bilə,
Bu dünya zarafat meydanı deyil.

Əlin qaşınırsa, demək, qan deyir,
Əlin qan dedikcə, dilin can deyir.
Bunu mən demirəm, Zəlimxan deyir:
“Bu dünya zarafat meydanı deyil.”

Dam yıxar deyirlər nə zarafatı,
Zülməti güldürər şər zarafatı...
Bu dünya götürməz hər zarafatı,
Bu dünya zarafat meydanı deyil.

Dilinə düşərsən, sözünü gözlə,
Külünün altında közünü gözlə...
Barmağı uzundur, gözünü gözlə,
Bu dünya zarafat meydanı deyil.

Gör nədən tanımır daş sapandını,
Dəlir ürəyimi demədiklərim

Bəlkə bulayıbdı quş sapandını?
Bezik hərləməkdən boş sapandını,
Bu dünya zarafat meydanı deyil.

Zarafat yalanı doğru eyləyər,
Düz əli döndərüb oğru eyləyər.
Zarafat qartalı qarğa eyləyər,
Bu dünya zarafat meydanı deyil.

Tamah tələ qurub göz divarında,
Çiçəyi qış gəlir bağda barın da...
Min cür tələsi var cığırlarında,
Bu dünya zarafat meydanı deyil.

- 43 -

Canın üşüyəndə qar verməyi var,
Alışib-yananda qor verməyi var.
Hələ, diri-diri gor verməyi var,
Bu dünya zarafat meydanı deyil.

Dumanlar içində nələr baş verir,
Zərə tutmayanın zəri boş verir...
Qarışqa atmağa filə daş verir,
Bu dünya zarafat meydanı deyil.

Belə vəzir olmaz, belə at olmaz,
Elmanı dinləsən şahın mat olmaz.
Yaralı aslanla zarafat olmaz...

Bu dünya zarafat meydanı deyil.

AŞIQ İLYAS ALOVLUYA

Deyirsən ki, dərdlərini daşa yaz,
Daşa yazsam, daş alışar, Alovlu.
Bu nə sirdi: ürək yanar, alışmaz,
Qan yazısı... kaş alışar, Alovlu.

Dilimdə çox deyiləsi deyim var,
Ürəkləri şan-şan edən neyim var.
Alışdırsa qəm evimdə nəyim var,
Dolu qalar, boş alışar, Alovlu.

Bir yiyəsiz adadayam, gəmi yox,
Neyləyirəm o orağı, – zəmi yox.
Eşitsən ki, kədərimin kəmi yox,
Göz bir yana, yaş alışar, Alovlu.

Gəzmədikcə cığırларım yad düşər,
Nə izim var – alaq basar, ot düşər...
Döşə çıxsam, yaxasına od düşər,
Qaşa çıxsam, qaş alışar, Alovlu.

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Dəyirmanə dən verərsən, un gələr,
Mən çatanda qara-qara gün gələr.
Təndirimdə düyün düşər kündələr,
Gözlü çaşar, çaş alışar, Alovlu.

Yalvarmağa ocağı çox dünyanın,
Qurbanından bıçağı çox dünyanın.
Qızınmağa qucağı yox dünyanın, –
Ayaq donar, baş alışar, Alovlu.

Elman Tovuz ağrın alsın, nə deyim,
Əlini qoy, arxalansın kürəyim.
Qoşa yazsaq, heç olmasa ürəyim
Alışsa da, xoş alışar, Alovlu!

- 45 -

UTANAR

Dan sökülər səhər üzü,
Yanaq özündən utanar.
Elə yanar ürək özü,
Ocaq közündən utanar.

Tər gözəllik gülər gedər,
Qəlbi-gözü çilər gedər.
Elə gözlər gələr-gedər,
Bulaq gözündən utanar.

Elman Tovuz

Elman Tovuz, söylə qısa,
Demə, qulaq asılmasa...
Dediyində düz olmasa,
Dodaq sözündən utanar.

YERİ

(Dodaqdəyməz)

Yatanlar ayılar səksəkəldən,
Keçər səs içində qatar dan yeri...
Kətanı andırır dərələrdə çən,
Elə seyr edərsən qatardan yeri...

Qar yağar, çəkilər cığırlar ağa,
İzlər naxış salar – cığırlar ağa...
Qalx, səni çağırır cığırlar, ağa,
Dizin taqətinə qat ardan, yeri.

Gedən gedəcək də, dayanacaq da,
Azalır çıraqdan da yanacaq da...
Yetər ləngidiyin dayanacaqda,
Ay elli, qalarsan qatardan, yeri.

Dəlir ürəyimi demədiklərim

GÖRƏ

Tüpürcəyin udan kəsin
bir orucu batil olur,
Bağışlayan, hifz edən O –
ilahi Kitaba görə.
Bir öldürən qəhrəmansa,
bir öldürən qatil olur,
İnsan oğlu, cəzan ayrı,
batdığın günaha görə.

Öz torunu dərya üstə
quran hörümçəkdi bəşər,
Həm suda, həm quruda
öz nəfsini əkdı bəşər.
Tanrı verən hər ruzudan
nəşeyi-mey çəkdi bəşər,
Dəyişdi insan beləcə,
bir qədəh şəraba görə.

Elman Tovuz, baş sındıran
azmı bu fani dünyada,
Ağlayanın dərdi qalıb,
ağladandır düşən yada.
Boğulan çıxar dəryadan,
əl uzadan gedər bada,
Nə qəribə aləmdi bu:
cəzan var savaba görə...

QALMIŞAM

Aman Allah, bu nə işdi,
düşüb zara, qalmışam,
Gələn gəlir, gedən gedir
bu bazara, qalmışam.
Boylanıram zəmanənin
yorğa gedən atına,
Minən minir, düşən düşür,
mən biçərə, qalmışam.

Neyləyəsən bu dünyaya,
dünya fırlıq dünyadı,
Dindirirsən qan ağlayır,
kürkü cırıq dünyadı.
Dövrən dönüb, bilmək olmur,
zatı qırıq dünyadı,
Mən yetim də boyun əyib
düz ilqara, qalmışam.

Haqqa kəmənd atanları
döyəmmirəm, neyləyim,
Soyu birdi, kökü birdi,
söyəmmirəm, neyləyim.
Mən Elmanam, olan-olub
deyəmmirəm, neyləyim,
Divan da mən, divanə də,
gedim hara, qalmışam.

VƏTƏNSİZ

Bu Vətəndən iraq düşmə,
dərdin varsa bir çəkək,
Bir qayanın ortasında
yorgun dizik – Vətənsiz.
Parçalanıb ayrı düşmək
bu millətin göz dağı,
Nə Qoşqarıq, nə Savalan,
dərə-düzük – Vətənsiz.

Zaman-zaman qılıncını
oda verən də bizik,
Götür! – deyib, tikəsini
yada verən də bizik,
Bir eşq üçün neçə Fərhad
bada verən də bizik,
Yüzü bir can olammasaq,

biri yüzük – Vətənsiz.

Olan – olub, keçən – keçib,
gəl, bir olmaq vaxtıdı;
Layla kimi, himn kimi
dilbir olmaq vaxtıdı;
Allaha bax, imana gəl,
əlbir olmaq vaxtıdı,
Nə mən mənəm, nə sən sənsən,
nə biz bizik – Vətənsiz.
Yerli-yersiz böldüyümüz
bölgülərə “yox” – deyək,
Diyar-diyar, mahal-mahal
bölgələrə “yox” – deyək,
Əldən əskik ətəklərə,
kölgələrə “yox” – deyək,
Elman yazıq nə deyir ki:
itmiş izik – Vətənsiz!

AŞIQ ƏDALƏT DƏLİDAĞLIYA

Dəlidağlı, nərədimi,
haraydımı çəkdiyin,
Yetər göyü yandırdığın,
en bir az da yerdə çal!
Bu nə sirdi, nə möcüzə –
müxənnətlər anlamaz,

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Söz tanıyar sərrafını,
saz yaraşar mərdə, çal!

Divanidən-müxəmməsə
bir sehirli ömürdü,
Bu hikməti duymayanın
ağ günü də kömürdü.
Hər havanı nəfəs kimi
canım-ruhum sümürdü...
Səda düşdü ürəyimə
titrədikcə pərdə, çal!

Aman Allah bir havada
bu qədər də gül olar!
Baş yellənər, qaş oynayar,
susən bircə dil olar...
Lələ! – deyib haray salan
Kərəm kimi kül olar,
İlhamı haqdan gələnə
yaxın gəlməz şər də, çal.

Nə gözəldi bu dəryada
çalxalanıb durulmaq,
Bulud kimi ləngərləmək,
duman kimi burulmaq!
Babalardan qalıb bizə
saza, sözə vurulmaq,

Dədə Şəmşirin ruhuna,
dərdin alım, bir də çal.

Qərinələr ötsə belə,
qazancımız bu sazdı,
Yatağımız daş olanda,
balıncımız bu sazdı;
Qan axıtmaq bizlik deyil,
qılıncımız bu sazdı,
Götürək Elman Tovuzu,
gedək Kəlbəcərdə çal!!

TELLİ SAZIM

Başım üstə yerin sənin,
Ay sədəfli telli sazım.
Mənəm dostun, yarın sənin
Mənim incə belli sazım,
Ay sədəfli telli sazım.

Nə sehirlə, nə sirlisən!
İlahidən gəlir səsin...
Gah qılıncdan kəsərlisən,
Gah da şirin dilli sazım,
Ay sədəfli telli sazım.

Çağlayanda ilham kimi,
Hanı dünya dünyam kimi?!
Layla kimi, muğam kimi
Soyu, kökü milli sazım,
Ay sədəfli telli sazım.

Hüsnünə çox ozan yazıb,
Haqq əlilə yozan yazıb.
Səni mənə yazan yazıb -
Yer üzünə bəlli, sazım,
Ay sədəfli telli sazım.

- 53 -

Elman Tovuz yar havalı,
Bağban kimi bar havalı.
Havaların var – havalı...
Çal ay bəmli, zilli sazım,
Ay sədəfli telli sazım –
Mənim incə belli sazım!

GÖZƏL

Gülür üzün Günəş kimi,
camalın aydan da gözəl!
Oxlara bax, atəş kimi,
qaşların yaydan da gözəl!
Parıldayır gümüş kimi,

Elman Tovuz

saçların çaydan da gözəl!
Bəzənmişən qumaş kimi,
gözəlsən boydan da, gözəl!
Belə sanma - savaş kimi,
girdiyin meydan da gözəl!

Tüğyanı çox bu dünyanın,
biz ayrı tüğyan eyləyək;
Yarı olub canda canın,
sevgidə üsyan eyləyək;
Əl-ələ verib, hicranın
bağrını al-qan eyləyək;

Gövhərini bu cahanın,
mənə ərmağan eyləyək;
Sən Tanrının bəxşeyişi,
keçilər paydan da, gözəl?!

Sən çiçək ol, mən də arı,
bağçaya, bağlara gəlim.
Yara-yara dumanları,
gəl! – desən, dağlara gəlim.
Bircə, sağalt yaraları,
ol bu dərdə çara, gəlim;
Ünvanını söylə barı,
hara desən, ora gəlim;
İstəyirsən, sən bizə gəl,

Dəlir ürəyimi demədiklərim

bu tay o taydan da gözəl!

Özümüz olaq hədəfdə:
mən dağı, sən şələləsi;
İcazə ver, qoy bu həftə
oxunsun eşqin nəğməsi;
Xeyli vaxtdı biz tərəfdə
havalanmır toyun səsi.
Qoy çalınsın zurna-dəfdə
Azərbaycan təranəsi;
Elmanı məyus eləmə,
de, nədi toydan da gözəl?!

ƏMİ İLƏ QARDAŞ OĞLUNUN DEYİŞMƏSİ

- 55 -

Əmi:

Soruşmursan əhvalımı
Neçə vaxtdı, qardaş oğlu.
Bu nə sayqı, nə mərifət,
Qanacaqdı, qardaş oğlu?

Qardaş oğlu:

Görən kimi danlayırsan,
Dözəmmirəm neynim, əmi.
Tənbeh edir, qanlayırsan,
Açılmayır eynim, əmi.

Əmi:

Bir gözü ac, bir gözü tox,
Ev-eşikdən xəbərini yox.
Çöl-bayırda dolanma çox,
Gecə vaxtı, qardaş oğlu...

Qardaş oğlu:

Bir görəsən bağça-bağa,
Kimlər gəlir can almağa.
Ev-eşikdə dolanmağa
Heç olarmı meylim, əmi.

Əmi:

Əmi qurban, elə mən də
Dolanardım çöl-çəməndə...
Qorxuram ki, düşəm bəndə,
Qoca vaxtı, qardaş oğlu.

Qardaş oğlu:

Qardaş oğlu sənə şərik,
Qorxma, bir şey düşünərik.
Pul verərsən, dəyişərik,
Yox mənim də əynim, əmi.

QƏM ELƏMƏ

Qəm eləmə, dərdir alım,
qəlbi qəmə niyə verək?
Özümüzü cəm eyləyib,
qayğını ürəyə verək.
Dua edək sağlıq üçün,
əlləri mələyə verək.
Bağça salaq, mehrimizi
tər gülə-çiçəyə verək.
Bundan belə ömrü-günü
deməyə-gülməyə verək.

- 57 -

Demirəm ki, heç olmayıb,
bulud kimi dolmamışıq.
Beşindən olsaq da geri,
on beşindən qalmamışıq.
Bir yerdə söz külüngünü
boş-boşuna çalmamışıq.
Biz ki, əzəl gündən, gülüm,
nəfsinə qul olmamışıq.
Pul-paradan nəyimiz var,
pendirə, çörəyə verək.

Çox düşünmə, ay qadası,
Elman Tovuz haqdi, deyil.
Qəm yeməyin nə faydası,

sınan soltan taxtı deyil...
Səhər-axşam qurma tası,
baxtımız fal baxtı deyil.
Necə deyim bəd olmasın,
üzbəüzün vaxtı deyil...
Canı-candan ayırmayaq,
gəl kürək-kürəyə verək!

BƏLKƏ DƏ...

Bəlkə də hamıdan aşağı mənəm,
Çox da tərifləmə məni, ayıbdır.
Tanrının ən dəcəl uşağı mənəm,
Odur ki, yaxşıca qandallayıbdır...

AŞIQ CAHANGİRƏ

Bu hansı havaydı – aldı canımı,
Alanlar azıydı, al a Cahangir...
Yandıra bilmərəm mən imanımı,
Gözəldi vurduğun xal, a Cahangir.

Zarafat gəlməsin sənə gileyim,
Qaraldı nəfəsim, kəsildi heyim...
Elə oxuyursan, vallah, nə deyim,
Elə bil süzülür bal, a Cahangir.

Bəzəksiz-düzəksiz quru sazınla,
Don vuran duyğular coşdu yazınla.
Harayla elləri xoş avazınla,
Qoy qalan olmasın kal, a Cahangir.

Çaldığın havanı, qoşduğun sözü
Dinləyən ocağın sönərmi közü?!
Könüldən korun da açılar gözü,
Dil açar, dillənər lal, a Cahangir.

Elmanın deməyə sözü yox, qağa,
“Bələdçi nə gərək görünən dağa”.
Qoy mən olanları yazım varağa,
Sən də asta-asta çal, a Cahangir.

- 59 -

QALSIN

Xeyir desəm, xeyir düşər,
İstəməzdim şər də qalsın.
Sevincə qərq olsun bəşər,
Yamanlığı dərddə qalsın.

Duman kəsib yolu, izi,
Dərd yeməsin içimizi...
Fırlatmasın bu zər bizi,
Nəyi varsa nərdə qalsın.

Dərzi tapsın iynəsini,
Düz toxusun ilməsini...
Tülkü atmaz hiyləsini,
Şir qüruru şirdə qalsın.

Bu yeri də, bu göyü də
Baxan deyil ha öyüdə...
Naz qalsın salxım söyüdə,
Palıd pirdi, pir də qalsın.

Elman, bu nə güzar-giley,
Qoy nə çalır, çalsın bu ney.
Namərd oğlu düzələn döy,
Mərdin olan mərdə qalsın.

**ALLAHIM,
NƏ DEYİM O BARMAQLARA!**

Aşıq Zülfıyyəni dinləyərkən...

Sehir belə olmaz, sirr belə olmaz,
Bu necə möcüzə, bu necə hikmət!
Dayan, ay Zülfıyyə, bir belə olmaz,
Özünə mat qalıb özü təbiət, –
Quşlar da düzülüb şah budaqlara,
Allahım,
nə deyim o barmaqlara!

Mizrab da həməndi, tel də həməndi,
Zülmətə dağ çəkən nurdumu o saz?!
Dədə qayalara atıb kəməndi,
Özünü dağlara vurdumu o saz,
Sədası qarışdı buz bulaqlara?!
Allahım,
nə deyim o barmaqlara!

Göydə buludlar da mürgülü gedir,
Sanki durnaların köçüdü çalan...
Ürək “Ruhani”ylə döyünür, nədir,
Elə bil adamın içidi çalan –
Qonur pıçltılar lal dodaqlara,
Allahım,
nə deyim o barmaqlara!

Nəşəsi bir dünya olanıma bax,
Bilməz soyuq kəsər, ayaz aparar.
Xəyallar dolaşar ağıldan uzaq,
Olan-qalanı da o saz aparar,
Aparar səssizcə lap uzaqlara...
Allahım,
nə deyim o barmaqlara!

Nə səhər sökülər,
nə qarışar şər,
İnsan dinlədikcə axar, durular.

Eşqə düşməyən də düşər, nə düşər!
Şeirə, sənətə, saza vurular –
Nələr misralanar ağ varaqlara,
Allahım,
nə deyim o barmaqlara!

Elə ki, enirsən yeddinci qatdan,
Canın da ruhun tək oda kökləni...
Bir dəli “Misri”nin sədası altda
Çarmaq istəyirsən minib köhləni,
Yolunu gözləyən o torpaqlara...
Allahım,
nə deyim o barmaqlara!

QAYIT

Həsrdən ürəyim yara bağlayıb,
Rəhm eylə bu canı üzgünə, qayıt!
Mən aşiqəm üzgünə,
Qaşlar Aya, üz Günə...
İllərlə üzəmmədim,
Sən əlini üz günə...
Hamı ümidini yara bağlayıb,
Mən də boylanıram üz Günə, qayıt!

Sən getdin, saraldı bir günə gülüm,

Dəlir ürəyimi demədiklərim

İstəməm solasan bir gün, a gülüm.
Mən aşiqəm bir günə,
Bir gecəyə, bir günə.
Ağlar qalsın zəmanə,
Qoyub məni bir günə...
Yüz gecə qurbandı bir günə, gülüm,
Zülmətdən əlini üz, günə qayıt!

Bircə söyləmə ki, o Elman, o dam,
Bir yetim məzardı sənsiz bu odam.
Mən aşiqəm o dama,
O komaya, o dama.
Sevgi yağış deyil ha,
Mən əl açam, o dama...
Təpədən-dırnağa alovam, odam,
Bu odlu ürək nə, üzgü nə, qayıt!

- 63 -

YURDUN SƏSİ – SAZIN SƏSİ

*Mən sazı dilləndirən zaman uzun illər
qərqlikdə yaşamış Miryusifin
dediklərindən...*

Qəribə məxluqdur insan,
Dözür boran-qar da gəlsə.
Darıxanda darıxırsan,

Ana, bacı, yar da gəlsə.

Can qəribsə – yuvasızdır,
Odsuz, susuz, havasızdır.
Elə dərd var – davasızdır,
Milyon-milyon var da gəlsə.

Elman Tovuz, azan səsi –
Möcüzələr möcüzəsi...
Yurdun səsi – sazın səsi,
Kövrəlırsən, harda gəlsə!

AŞIQ TELLİ BORÇALIYA

Baxanda mehriban, güləruzlüsən,
Sən – a Borçalının dişi aslanı.
Dinəndə səsindən qan iyi gəlir:
– Hanı bu yerlərin kişi aslanı!

Telli balasısan sən bu diyarın,
Ləldən dəyərlidir sərvətin, varın.

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Gözlərin şamıdır qaranlıqların,
Kim deyir neynirsən, əşşi, aslanı.

Bilmirəm Həcərsən, ya Ərəbzəngi,
Üzündə parlayan közünmü rəngi?!
O meydan neyləyir qurdu, pələngi,
Yenə bilməyirsə beşi aslanı?!

Sinəndə saza bax, yanır dan kimi,
Dil açıb danışır simlər can kimi.
Havalı havalar oynar qan kimi,
Üşütməz meydanın qışı aslanı.

İzinə düşdüyün ulu qopuzun
Hikməti dərinidir, yolları uzun...
Elə bilməsinlər Elman Tovuzun
Tərif eyləməkdi işi aslanı.

- 65 -

BAL ARISIYAM

Arılar min cürə çiçəyə baxar,
Mənsə ağ ölüsü, al arısıyam.
Xallı çiçəklərdən qaçar arılar,

Elman Tovuz

Mənsə ağ çiçəkdə xal arısıyam.

Alov dilimini közdən çəkirəm,
Qəlbə gözəlliyi gözdən çəkirəm.
Ən gözəl ətiri sözdən çəkirəm,
Dəymiş arısıyam, kal arısıyam.

Elmanam, dillənim, gör əhalımı,
Hayana istəsən çevir valımı...
Ürəyin koğuşu tutmur balımı,
Neyləyim, mən belə bal arısıyam!

İNDİ “CƏNGİ” VAXTI, “MİSİRİ” VAXTIDI!

Başına dolanım, ay Vətən oğlu,
Nə qədər talanım, ay Vətən oğlu,
Yetər atəşlərə qalandım, yetər!
Soruşma nə çalım, ay Vətən oğlu,

Dəlir ürəyimi demədiklərim

İndi «Cəngi» vaxtı, «Misri» vaxtıdı!

“Kərəmi” – əzəldən yaxıb, yandıran,
“Ruhani” – duyğunu, ruhu qandıran.
“Dilqəmi” – el qəmi, – bilirəm bunu,
Bizə hava gərək – havalandıran,
İndi «Cəngi» vaxtı, «Misri» vaxtıdı!

Bu duman bir səhər dumanı deyil,
Bu aman bir köksün amanı deyil...
Keçdi o ümidlər, o vədlər daha,
Daha vaxt itirmək zamanı deyil,
İndi «Cəngi» vaxtı, «Misri» vaxtıdı!

- 67 -

Şığıyıb bir “tərlan” quşuna dönək,
Dolanıb bu yurdun başına dönək,
Sərhəd dirəyinə dönmək vaxtıdı,
Hərə – bir yenilməz qoşuna dönək,
İndi «Cəngi» vaxtı, «Misri» vaxtıdı!

Qalxaq qayalara qor oynatmağa,
Göy atın düşündə sar oynatmağa.
Bağlayaq qolunu əyləncələrin,
Vaxtımız olacaq yar oynatmağa,
İndi «Cəngi» vaxtı, «Misri» vaxtıdı!

Bizə halaypazan, topdağıdan de,
“Şəhid qisasını al yağıdan!” – de.
Hoydu, dəlilərim, irəli! – söylə,
Bizə nə nalədən, nə ağıdan de,
İndi «Cəngi» vaxtı, «Misri» vaxtıdı!

Göyləri göynədən bu ah eşqinə,
Sabahı qaranlıq sabah eşqinə
Zəfər qılıncını çalmaq vaxtıdı,
Peyğəmbər eşqinə
Allah eşqinə
İndi «Cəngi» vaxtı, «Misri» vaxtıdı!

Başına dolanım, ay Vətən oğlu,
Nə qədər talanım, ay Vətən oğlu,
Yetər atəşlərə qalandım, yetər!
Soruşma nə çalım, ay Vətən oğlu,
İndi «Cəngi» vaxtı, «Misri» vaxtıdı!

SƏNİNLƏ MƏNİMDİ VƏTƏN

Qardaşım Nərimana

Baxma arxasınca boz buludların,
Xəyallar içində itən qardaşım...
Belə köks ötürmə, başına dönüm,
A dərdi dərdimi ötən qardaşım.

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Dolanır, dolansın kefə baxanlar,
Haramın əlində nəfə baxanlar...
Onsuz da seyrəlib dəfə baxanlar,
Düdüyə can atır yetən, qardaşım.

Nə bilir yurd nədir nanəcib, alçaq,
Nadandan törəyən nadan olacaq.
Kasıbdan doğulur qəhrəman ancaq,
Bizik kökü üstə bitən, qardaşım.

Baltası itidir kor vicdanların,
Haqqa, ədalətə göz yumanların.
Cavabı ağırdır axan qanların,
Yoxdu haqsızlığı ütən, qardaşım.

Elmanam, içimdə vətən eşqi bol,
Ən uca zirvəyə uzanır bu yol!
Kimsəni gözləmə, özün ayıq ol,
Səninlə mənimdi Vətən, qardaşım.

OLAQ

*Hanı mənim Qoç Koroğlum,
Gələ girə bu meydana?!
“Koroğlu” dastanından*

Tək ata-anaya oğul olmaq az,
Hərəmiz bu yurdun bir oğlu olaq.
Çəlimsiz-cüssəsiz pəhləvan olmaz,
Olanda Zal oğlu, Zor oğlu olaq.

Keçə bilməyəndə çörəkdən, duzdan,
Ürək oddan olsun, nəzərlər buzdən...
Hər yana pay düşsün alovumuzdan,
Qorqudun oğluyuq, Qor oğlu olaq.

Qalxıb zirvəsinə qarlı dağların,
Çəkək keşiyini ölməz diyarın.
Şığıyaq üstünə qaranlıqların,
Nurdu amalımız, Nur oğlu olaq.

İnsan can əhlidir, qayadan deyil,
Hər nəfəs bu ruhu oyadan deyil.
Getdi Qoç Koroğlu, qayıdan deyil,
Ay Elman, özümüz Koroğlu olaq!

ƏSGƏRİM

Bu atın, bu papağın,
Ərənim, nərim mənim!
Qoru ana torpağı,

Dəlir ürəyimi demədiklərim

İgid əsgərim mənim!

Yurdun keşiyində ayıq-sayıq ol,
Qoru bu torpağı, qoru, əsgərim!
Səni ucalığa aparır bu yol,
Amalı durudan duru əsgərim!
Qoru bu torpağı, qoru, əsgərim!

“Əsgər” libasını geyib əyninə,
Güllə darağını keçir çiyinə,
Qorxunu-hürkünü alma eyninə,
Yox sənə bir özgə soru, əsgərim,
Qoru bu torpağı, qoru, əsgərim!

- 71 -

Qoy qapa buludlar çəksin əlini,
Göylərin günəşi öpsün telini.
Gülsün bu vətənin qızı, gəlini,
Anamın gözünün nuru əsgərim!
Qoru bu torpağı, qoru, əsgərim!

Bürün alovuna atəşin, odun,
Qoru hər daşını bu ana yurdun.

Şad eylə ruhunu ulu Qorqudun,
Qoyma çatlamağa goru, əsgərim!
Qoru bu torpağı, qoru, əsgərim!

Atını yollarda yoran olmasan,
Gecənin bağırını yaran olmasan,
Yağını gözündən vuran olmasan,
Salar caynağına toru, əsgərim,
Qoru torpağını, qoru, əsgərim!

Keçmə şərəfindən, keçsən canından,
Keçmə şəhidlərin axan qanından.
Mətin çıx kişilik imtahanından,
Bitməsin qolunun zoru, əsgərim!
Qoru bu torpağı, qoru, əsgərim!

“Azad nəfəs alan ellər məskəni”,
Bir də sən – ilhama gətirin məni.
Qoy Ulu Yaradan qorusun səni,
Sən də Vətəninini qoru, əsgərim!
Qoru bu torpağı, qoru, əsgərim!

Bu atın, bu papağın,
Ərənim, nərim mənim!
Qoru ana torpağı,
İgid əsgərim mənim!

BORÇALIDAN GƏLƏN OĞLAN

*Bakıda torpaq satışı ilə məşğul olan
bir tanışma ...*

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Borçalıdan gələn oğlan,
Gəldiyin gerçək olmaya.
Başı bəlalı Borçalı –
Bu günkü Laçın, Xocalı,
Dünənki Göyçə olmaya.

Təbiətin qanunu var:
Külək əsər, dolu gələr.
Cığır böyüyər yol olar,
Bu gəlişin dalı gələr...
Borçalıdan gələn oğlan.

Burda torpaq satan nə çox,
Bir yatan ruhunu ayılt.
Dabanlıqdır sonrakı ox, -
Hələ ki, gec deyil, qayıt,
Borçalıdan gələn oğlan.

Kim güdaza verib səni,
Sən də bac almağa qayıt.
Bu qaçış endirib səni,
Qayıt ucalmağa, qayıt,
Borçalıdan gələn oğlan.

Burda mazuta batmısan,
Orda bəy otağın qalıb...
Burda telini atmısan,

Harmada papağın qalıb...
Borçalıdan gələn oğlan.

Orda da var burda olan,
Güllü bahar, yaz var orda.
Pir deyib başına dolan, -
Şirin söhbət-saz var orda,
Borçalıdan gələn oğlan.

Keçib umu-küsü vaxtın,
Elə arxa çevirmə gəl.
Qızıl ola, yenə taxtın
Dönəcəkdir axır-əvvəl,
Borçalıdan gələn oğlan.

Get! – deyirəm, yanır dilim,
Bəlkə sənə xoş olmasın...
Get, dalınca mən də gəlim, -
Qoy Borçalı boşalmasın!
Unudub hər dərdi-səri
Borçalıya qayıt geri,
Borçalıdan gələn oğlan!

DUSTAQ

Kimə deyim mən dərdmi,
“Mən” dərdimi,
    “sən” dərdimi...
Otarır düşmən dərdimi,
Mənim də cürətim dustaq.

Şər görürəm dan yerinə,
Dönmüşəm xırman yerinə.
Necə gəlsin can yerinə,
İnsafım, mürvətim dustaq.

Daş baltamı daşı yonan?
Daşdan ağır naşı yonan...
Kipriyimdi yaşı yonan,
Gözümdə heyrətim dustaq.

Hərə girib bir tərəfdən,
Min əl çıxır bu kələfdən.
Şərəfsiz deyir şərəfdən,
Şərəfim-şöhrətim dustaq.

Nə başım var, nə də tacım,
Dözülməzdir ağrım-acım.
Qarabağda anam, bacım,
İçimdə qeyrətim dustaq.

AĞRIN ALIM,

QARABAĞDAN OXUMA!

Oxumaqla qara baxtım oyanmaz,
Ağrın alım, Qarabağdan oxuma!
Çağırmaqla qəm karvanı dayanmaz,
Ağrın alım, Qarabağdan oxuma!

Qarabağın ərşə çatmır harayı,
Güllələnib nəğmələrin sarayı.
“Qara teli” qara yellər darayır...
Ağrın alım, Qarabağdan oxuma!

Köksüm üstə məzələnir dərd oxu,
Ovcuma bax, gözlərimdən dərd oxu.
Dərd verənə tuş olmasa dərd oxu,
Ağrın alım, Qarabağdan oxuma!

Qarabağdan qara qanlar qoxunar,
Şikəstəsi qara baxta oxunar...
Xan əminin ürəyinə toxunar,
Ağrın alım, Qarabağdan oxuma.

Oxumaqla, a qardaşım, olmayır,
Əli çalır, Vəli çalır – doymayır...
Bu havaya əsəblərim oynayır,
Ağrın alım, Qarabağdan oxuma!

Oxuyan çox şöhrət üçün, ad üçün,
Dəlir ürəyimi demədiklərim

Nə oxusan, oxuduğun yad üçün.
Layla demə küldə qalmış od üçün,
Ağrın alım, Qarabağdan oxuma!

Oxuyarsan, kipriyimdən buz düşər,
Oxuyarsan, yaram üstən duz düşər,
Yaddaşımdan neçə gəlin, qız düşər...
Ağrın alım, Qarabağdan oxuma!
Ağrın alım, Qarabağdan oxuma!

**DƏRDİN ALIM,
ƏYİLMƏYƏK DƏRDƏ BİZ**

- 77 -

Hörmətli Məhəbbət Kazımova

Ay Məhəbbət, hər qarışı doğmadı,
Söhbət açım harasından Laçının?
Deyirsən ki, al Günəşi doğmadı,
Narahatam sonrasından Laçının...

Yaman döndü zəmanənin təkəri,
Zəhər daddı yağı, balı, şəkəri...
Nə zamandır dolu gedir Həkəri,
Qanmı axır yarasından Laçının?..

Kövrəlmisən...,
qəm oxuyur dilin hey,
Nalə çəkir nəğmələrdə zilin hey...
Nigarandır pərən düşən elin hey,
Sonasından, Sarasından Laçının.

Neyləyəsən, qara yellər qopanda,
Baş sındırar itirən də, tapan da...
Daşlığında daş “tapmadı” sapanda
Saray quran parasından Laçının.

Şiş tərələr dumanların quludu,
Düşüb qalan köhlən atın çuludu...
Boz çadırdan mağar qurub buludu
Göylər ilə arasından Laçının.

O dağların niskili var canında,
Vətən eşqi yurd salıbdı qanında.
Qılınc deyil, tərپənməsə qınında,
Söz düşəndə çarasından Laçının.

Dərdin alım, əyilməyək dərdə biz,
Gəl bir olaq:
göydə Tanrı, yerdə biz.
Elman deyir, öpəcəyik bir də biz
Gözlərinin qarasından Laçının!..

OXU, BÜLBÜLÜM, OXU!

Bu əl haraya çatar,
bu ün haraya yetər, –
Oxu, bülbülüm, oxu!
Oxu, bülbülüm, oxu!
Eşidər ulu Tanrı, –
bəlkə haraya yetər,
Oxu, bülbülüm, oxu!
Oxu, bülbülüm, oxu!

Ümidlər girov düşər,
arzular perikərmiş,
Yollara qırov düşər,
bahar da gecikərmiş.
Ruhu üçün döyüşən
insan da bezikərmiş,
Oxu, bülbülüm, oxu!
Oxu, bülbülüm, oxu!

Yasım var: toy-düyünlü –
oynamayan adam yox,
Toyum var: ağır günlü –
ağı deyənlər nə çox...
Dağda tonqal görünməz,
nə bir fişəng, nə bir ox,
Oxu, bülbülüm, oxu!

Oxu, bülbülüm, oxu!

Şuşa düşür yadıma,
ayağımdan yer qaçır...
Baxıram lal həyata,
gözlərimdən od saçır.
Elə gəlir adama,
xarı bülbül dil açır,
Oxu, bülbülüm, oxu!
Oxu, bülbülüm, oxu!

Mavi, qırmızı, yaşıl
rəngli mələk donu gey,
Qanadlan başım üstə
qoy oyansın bu yer-göy,
Sakini mışıl-mışıl
yatan pəncərəni döy...
Oxu, bülbülüm, oxu!
Oxu, bülbülüm, oxu!

En bu dərə aşağı,
qalx bu təpə yuxarı,
Gör hansı tərəfədir
bu suların axarı...
Denən: zalım uşağı,
“Sizi Vətən çağırır!”
Oxu, bülbülüm, oxu!

Oxu, bülbülüm, oxu!

TORPAQ YERİNDƏDİR! İTƏNLƏR BİZİK...

A “itən torpaqlar” deyən adamlar,
Torpaq yerindədir,
İtənlər bizik...
Siz – a sinəsinə döyən adamlar,
Hanı Babəkimiz, Xan Eyvazımız,
Yerlə-yeksan oldu xanimanımız?...
Qorquddan deyilmi axan qanımız,
Yəni, kökü üstə bitənlər bizik? -
Torpaq yerindədir!
İtənlər bizik...

Bu gün
Qarabağın dünyası dardır,
“Cıdır”ın sinəsi cadar-cadardır...
O dağdan
bu düzə bir haray vardır -
Əli əlimizə çatmayan haray...
Adı dilimizə yatmayan haray...
Gecə yuxumuzu qatmayan haray...
Aranda kamına yetənlər bizik -
Torpaq yerindədir!

Elman Tovuz

İtənlər bizik...

Kişilər qolundan, qıçından keçib,
Analar, bacılar saçından keçib.
Şuşadan, Ağdamdan, Laçından keçib,
Keçib şah dağlardan,
gen dərələrdən,
Keçib candan əziz daha nələrdən...
Doyunca yüklənib bəhanələrdən,
Dindirsen,
bülbültək ötənlər bizik –
Torpaq yerindədir!
İtənlər bizik...

Nə olar,
deməyin torpaqlar gedib,
Deməyin obalar, oylaqlar gedib...
Deyin başımızdan papaqlar gedib,
Tüpürən tapılmır cəmdəyimizə...
Tərif yağdırırıq bir-birimizə...
Bölünə-bölünə çatmışıq yüzə...
Siz – a sinəsinə döyən adamlar,
VƏTƏNdik...,
indisə vətənlər bizik...
A “itən torpaqlar” deyən adamlar,
Torpaq yerindədir!

Dəlir ürəyimi demədiklərim

İtənlər bizik...

AĞLAMA, ŞUŞAM, AĞLAMA!

Sən can üstə, ölən şamdı,
Qaranlığa öyrənmisən...
“Elnən gələn dərd bayramdı”,
Nədən belə kövrəlmisən?
Ürəyi şüşəm, ağlama,
Ağlama, Şuşam, ağlama...

Tək ağlama, dərdin alım,
Qoy anan, bacın ağlasın...
Zəngilan, Ağdam, Qubadlı,
Xocalı, Laçın ağlasın...
Görürsən çaşam, ağlama,
Ağlama, Şuşam, ağlama.

Nədən yumağa dönmüsən,
Sənlik deyil o yağan qar?
Canı yanan tək sənmişən,
Kəlbəcəri sağanlar var
Hər səhər-axşam, ağlama,
Ağlama, Şuşam, ağlama...

Ağlayıb qoyma ayılım,
Xankəndinə kimdi gedən?

Baş qaldırar Cəbrayılım,
Füzulini candan edən

Görər bihuşam, ağlama,
Ağlama, Şuşam, ağlama.

Əlini qoy baş altına,
Yetər ağlamağın, yetər.
Daş ələnib Daşaltına,
Ağdərə ondan da betər.
Keçib... udmuşam, ağlama,
Ağlama, Şuşam, ağlama.

Qoyarammı unudulsun –
Kaman da, tar da çalaram.
Təki bircə, sağlıq olsun,
Gedib bulvarda çalaram –
Düşünmə boşam, ağlama,
Ağlama, Şuşam, ağlama...

Gəlib-gedəni çox olur,
Ağlama, utanar Bakı.
Gözlə, çin olar yuxular,
Bircə nə olar, sanma ki,
Ürəyi daşam, ağlama,
Ağlama, Şuşam, ağlama...
Hər səhər-axşam ağlama...

Dəlir ürəyimi demədiklərim

VƏTƏN DARDA QALAN GECƏ

(1990 - cı ilin 20 yanvar gecəsi)

İyirmi yanvar gecəsi –
Bakı talan olan gecə.
Zalımların atəş səsi
Yaddaşıma dolan gecə.

Səhər üzü dan ağladı,
Güllə dəydi, can ağladı.
Yer də, göy də qan ağladı
Anam saçın yolan gecə.

Azadlığın eşqi ilə
Qanım axıb gilə-gilə
Qar üstündə döndü gülə,
Qərənfillər yalan gecə.

...Sanmasınlar solacağam,
Haqdan qüvvət alacağam!
Mən də şəhid olacağam,
Vətən darda qalan gecə.

QAÇMAYAQ

Hara getsə, bu yurd-yuva bizimdir,
Dağımızdan, düzümüzdən qaçmayaq.
Nəsimilər vətənidir bu vətən,
Soyulsaq da, sözü müzdən qaçmayaq.

Soran kimdi – kimin kimə qəsti nə?
Yanmış odda alov nədi, tüstü nə...
Dik yeriyək düşmənlərin üstünə,
Nişan alsa gözümüzdən, qaçmayaq.

Hər birimiz bir vicdana dam olaq,
Qara gələn qaranlığa şam olaq...
Harda olsaq – bütöv olaq, tam olaq,
Hara qaçsaq, özümüzdən qaçmayaq.

BÖYÜDÜ SIRASI MÜBARİZLƏRİN

Mübarizin mübariz ruhuna!

Bir ana dünyaya gətirdi səni,
Min ana laylanı çaldı, qardaşım.
Bir ata böyüdüb-bitirdi səni,
Min ata çiyinə aldı, qardaşım.

Bir ocaq odundan od verdi sənə,
Min evə payladın, - odun mübarək!
Bu Vətən “qəhrəman” ad verdi sənə,
Qəhrəman qardaşım, adın mübarək!

Vətənçün can verməyə
Hər an hazırız! – dedin.
Vətənçün qan tökməyə
Hər an qadiriz! – dedin.

Söylədin: - Torpağın mənəm xilas!
Bu qürur yerindən qopardı səni...
Qanını oynadan qeyrət qalası
Döyüş meydanına apardı səni...

Sarıldın silaha, öz əllərinlə

Elman Tovuz

Açdın rəşadətini yolunu o gün!
Vətənin ər oğlu, əməllərinlə
Girdin qapısından ölümsüzlüyün!

Bir əbədi ad aldın,
Qoşuldun haqq səsinə!
Sən hünərlə ucaldın
Şəhidlik zirvəsinə!

Qardaşım! Gün gələr, bitər ətəklər,
Günaha batanlar yaxasız olmur...
Başı yedəklərdə gəzən köpəklər
Qorxusuz olsa da, arxasız olmur.

Gözləri ac olur qara niyyətin,
Bizə bu dünyanın qulaqları kar...
Yaxşı ki, bu böyük, ulu millətin
Çingizi, Alısı, Mübarizi var!

Hər nəfəri bir ordu
Olan millət əyilməz!
Mübariz olan yurdun
Ruhu əzilə bilməz!

Birliyə səslədin oğulları sən,
Evin – milyonların öyüdür indi.
Çox da öyünməsin qoy qarı düşmən,
Hər ev bir Mübariz böyüdür indi.

Sabaha yol açdı bu qan izlərin...
Oyanan minlərlə oğul, qız oldu.
Böyüdü sırası Mübarizlərin,
Vətən başdan-başa mübariz oldu!

XOCALI FACİƏSİ

(1992 - ci ilin 26 fevral gecəsi)

Güllə yağdı qar yerinə
O dəhşətli qış gecəsi.
Qanla yazdı dəftərinə
Xocalı öz faciəsin,
O dəhşətli qış gecəsi.

Hər tərəfdən od ələndi,
Nə qocaya baxan oldu,
Yanan oldu nə cavana.
Neçə körpə güllələndi,
Ağlar qaldı neçə ana
O dəhşətli qış gecəsi.

İnsanlığa yad olanlar
Döğradılar səsimizi...
Nə şəhidlər bağışlayar,

Nə bağışlar Vətən bizi,
Yerdə qalsa axan qanlar
O dəhşətli qış gecəsi.

LAÇIN

*Laçının işğalı ilə bağlı kadrlar
göstərilirdi...*

Göstərdilər, gördüm səni,
Nələr çəkib başın, Laçın...
Ürəyimə hördüm səni, –
Gəlməsə də xoşun, Laçın.

Qalan yoxdu, gedən gedib,
Baş kəsilib, bədən gedib.
Qartalın zirvədən gedib,
Kəkliksizdi daşın, Laçın.

Alan kimdi, satan kimdi,
Bu günaha batan kimdi?
Nə fərqi var qatan kimdi,
Qarışıbdır aşın, Laçın...

Öz yolunda illər, aylar,
Eşidilmir hay-haraylar.

Qan qarışıq axan çaylar
Gözlərində yaşın, Laçın.

Nəyin vardı qalıb yada,
Allah, nələr gedib bada...
Necə gəzir bu dünyada
Tovuztək qardaşın, Laçın.

DOLANIM

Dostum Ədalət Nəbiyəvə!

Ay Ədalət, pəstən ötən saza bax,
Gör nə deyir tel, başına dolanım.
Bu dünyada nə deyirsə bəm deyir,
Eşidilmir zil, başına dolanım.

- 91 -

O dağlardan qartal uçdu, şir endi,
Necə deyim, dediyini şirin de?..
Bilirəm ki, canından da şirindi
Laçın kimi el, başına dolanım.

Vətən eşqi duymayanın nə dərdi,
Çəkdiyimiz qürbətdən də betərdi.
Mənə gələn ayrı qəza-qədərdi,
Heç soruşma, gəl, başına dolanım.

Sən niskilə, mən bəlaya əsirəm,
Yükümüzün biri dərddi, biri qəm.

Yanğımızı söndürəmməz, bilirəm,
Nə Kür, nə də Nil, başına dolanım.

Bu yerlərin bərəsi yox, bəndi yox,
Yaxasını Günəş açan kəndi yox.
Burda dinən dodaqların qəndi yox,
Qarışıbdı dil, başına dolanım.

Qubarı çox alaq basan hər izin,
Ətri gəlmir bənövşənin, nərgizin.
Yolsuzluqdan yorulubsa gör dizin,
Məni ölmüş bil, başına dolanım.

Demirəm ki, ömrü-günü hədərik,
Zaman gələr..., arzumıza yetərik...
Həm Tovuzla, həm Laçına gedərik,
Dolanmamış il, başına dolanım!

BU OCAQDA KÜL AXTARMA

Bu ocaqda kül axtarma,
Bu ocağa söz qalanır:
İsti-isti, sərin-sərin,
Ağır-ağır, dərin-dərin
Nə qalansa düz qalanır.
Laylalardan nəfəs alır,

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Hölaylardan həvəs alır,
Bu ocaqda bişənlərə
Bir ayrı cür duz qalanır.
Bu ocağa söz qalanır:
Şirin-şirin, acı-acı;
Bu ocaqda kül axtarma...
Söz qalanan ocaqların
Külü olmur, anam-bacım.

HƏR İNSAN OĞLU

- 93 -

Bu fani ömürün halal yolunu
Axtarıb bulmalı hər insan oğlu.
Əgər müsəlmansa, oruc tutmalı,
Həm namaz qılmalı hər insan oğlu.

Tanıyıb Rəbbini, yeri-göyünü,
Şad-xürrəm etməli toyu-düyünü.
Bir kasıb görəndə, ağır gününü
Yadına salmalı hər insan oğlu.

Qəlbinə geydirib qəm libasını,
El ilə tutmalı elin yasını...
Şəhid qardaşının qan qisasını
Yağıdan almalı hər insan oğlu.

Kimin ki, ürəyi-gözü nur ələr,
Onun mükafatı Tanrıdan gələr.
Hər adam əhli-elm olmaya bilər,
Əhli-həqq olmalı hər insan oğlu.

OLMASAM

Duman at oynadar başımın üstə,
Gecənin qıy vuran yeli olmasam.
Mamırlar göyərər daşımın üstə,
Dağların köpüklü seli olmasam.

Təbiət güləndə həvəsim gülər,
Çiçəyin ətrində nəfəsim gülər.
Nə sözüm oxunar, nə səsim gülər,
Anamın can deyən dili olmasam.

Çınarcan olsa da qəddi-qamətim,
Hər şeydən ucadır dostu ülfətim.
Nə insafım olar, nə mərhəmətim,
Allahın əl tutan əli olmasam.

Çəkilməz köksümün ahı, amanı,
Füsrət axtarıram, gələ zamanı...
Ayıra bilmərəm dənnən samanı,
Bu söz xırmanının vəli olmasam.

Elmanam, cahillik yox iliyimdə,
Nə şana-şöhrətə köləliyim də...
Sizi çaşdırmasın dəliliyim də,
Şair olammaram dəli olmasam!

DƏLİR ÜRƏYİMİ DEMƏDİKLƏRİM

- 95 -

Dəlir ürəyimi demədiklərim,
Dolaşır dilimdə gileyim mənim.
Deyəsən, qayıdıb uşaq olmuşam,
Dönüb oyuncağa taleyim mənim.

Pozub ilməsini baxtın naxışı,
Qışda boranı yox, yazda yağışı.
Sınayan deyiləm dostu, tanışı,
Boşuna fırlanır ələyim mənim...

Kim ağa ağ deyir, qaraya qara,
O da qardaş olur daşa-divara...

Düz ilə nə sayaq çıxım bazara?
Yaza çiyindəki mələyim mənim.

Elmanam, nələri diləyirəm mən,
Onu da gözümdən ələyirəm mən.
Fələk nə deyirsə, ələyirəm mən,
Neynim, əlindədir ileyim mənim...

YANIRSAN

Həyat qəribədir,
çox qəribədir,
Dodağın sıxılır dişə, yanırısan.
Deyirsən, ilahi, bir cüt yek nədir,
Yersiz qoşa gələn şeşə yanırısan.

Payız yetişməmiş fələk də sayır,
Əkinin üstünə yeriyir çayır...
Bəzən gördüyünə baxan olmayır,
Bəzən görmədiyən işə yanırısan.

Göz var, əskik olmur bəzəyi, zəri,
Göz də var, yandırır alnının təri.
Peyvənd eyləyən var xeyirə şəri,

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Az qalır bağrını deşə, yanırsan.

Üzlü var, min ilin üzlüsü təki,
Yalanın əlidir düzün üstəki...
Sonradan səpilən duzlu su təki,
Düşüb cızhacızla şişə, yanırsan.

Elman, imansızda iman axtarıb,
Yoruldu halına yanan axtarıb.
Neynirsən dərdini qanan axtarıb,
Birin əvəzinə beşə yanırsan...

**MƏNİ AĞLAMAYIN,
MƏN ÖLMƏMİŞƏM...**

- 97 -

Baxıb bənizimə, köks ötürməyin,
Nə var! – özünüzü tez itirməyin...
Ağızdan-ağıza söz ötürməyin,
Məni ağlamayın,
mən ölməmişəm.

Düşüb əl-ayağa gül axtaranlar,
Üstümə çəkməyə tül axtaranlar,
Sönməmiş ocaqda kül axtaranlar,
Məni ağlamayın,
mən ölməmişəm.

Mən elə bilirdim ağlayanım yox,

Elman Tovuz

Əlimi, gözümü bağlayanım yox,
Demə diri-diri ağlayanım çox...
Məni ağlamayın,
mən ölməmişəm.

Təzə libasımı geyməmişəm mən,
Payımı sonacan yeməmişəm mən,
Hələ ki, sözümü deməmişəm mən,
Məni ağlamayın,
mən ölməmişəm.

Hələ soyumayıb bu daş, bu divar,
Gözümdə qəm qonaq,
qəlbimdə qubar.
Nə qədər içimdə vətən dərdi var, -
Məni ağlamayın,
mən ölməmişəm.

Varım yox...,
varımın davası düşməz,
Bu ruha hər kəsin yuvası düşməz!
Birdən...,
ağlamağın havası düşməz,
Məni ağlamayın,
mən ölməmişəm.

Hələ yuyulmalı günahlarım var,
Hələ ümidlərim, pənahlarım var...
Hələ açılmalı sabahlarım var,
Məni ağlamayın,
mən ölməmişəm.

Nə olar, bir yana bildirməsəniz,
Aləmi ağladıb..., güldürməsəniz...
Mən ölən deyiləm öldürməsəniz,
Hələ ağlamayın,
mən ölməmişəm.

- 99 -

ALMADIM

Dünya mənə nə versə də varından,
Nə yazından, nə qışından almadım.
Gileyim yox başımdakı qarından,
Gözümdəki yağışından almadım.

Ahlarımı göy üzünə sərdimi...
Gəzdiyim yer itirdiyim yerdimi?..
Sevincimə boyaq yazdı dərdimi,
Bu taleyin naxışından almadım.

Yolda-izdə belə aman olmadı,

Elman Tovuz

Bir işıqlı günə güman olmadı...
Baxışından bir şey uman olmadı,
Çoxunun da baxışından almadım.

Elman daha bir dayanır, bir deyir,
“Xeyir gəlməz deyilməsə şər”- deyir.
Addımlarım, - nəfəsini də, - deyir,
Bu yolların yoxuşundan almadım...

APARDI

Məndən soruşmayın gedən ömrümü,
Aldada-aldada illər apardı...
Kamına çatmayan arzularımı
Saçım da dən gəzən yellər apardı...

Yordu öz qaraltım öz nəfəsimi,
Zaman dediyimiz – ov tələsimi?
Dərəyə sığmayan bulaq səsimi
Buludu bir əlçim sellər apardı...

Getdi kəhərim də çatı qarışıq...
Güldü neçə-neçə zətı qarışıq...

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Dəryayım, ağzında otu qarışıq,
Nə qədər çiçəklər, güllər apardı...

Bu fələk cütləyib atdı zərimi –
Hansı bixəbərə verdi yerimi?!
Qəlbimdə çırpınan nəğmələrimi
Mizrabı yandıran tellər apardı...

Elmanam, qarışdı başı ömrümün,
Hələ sabahına naşı ömrümün.
Bir gün də tükənər daşı ömrümün,
Bir də görərsiniz, ellər, apardı!..

- 101

ANANIN MƏKTUBU

*Tələbəlik illərində başıma gələn bu
hekayəti indi də danışanda həyəcan və
heyratimi gizlədə bilmirəm...*

Tələbə oğul bir gün
Yalvardı anasına:
– Başına dönüm, – dedi,
Əl boyda kağız nədi...
Mənə bir məktub göndər,
Oxuyub hər sətrini
Alıb gözəl ətrini

Elman Tovuz

Çəkim ciyərlərimə –
Qəlbimi dağa döndər.
Ana, bir məktub göndər
Bircə dəfə, nə olar!
Bilirsən tək deyiləm,
Yanımda dostlarım var.
Onlara anasından
Həmişə məktub gəlir.
Biri o birisinə:
– Sənə məktub var! – deyə
Bir şövq ilə ucadan
Səslənir də hələ bir.

Düşündü ana bir az...
– Yox, onu qırmaq olmaz...
Dilləndi handan-hana:
– Ay anan qurban sana,
Heç olmayıb əzəldən
Məktubla aram, – dedi.
Naçar qalma belə sən,
Bir şey yazaram, – dedi.

Gün keçdi, ay dolandı...
Bəxti güldü üzünə, –
Oğula məktub gəldi.

Dəlir ürəyimi demədiklərim

İnanmadı gözünə
Nə durdu, nə dincəldi...
Məktubu açdı oğul,
“Salam, qardaşım” – ilə
Başlayan bu məktubdan
Yamanca çaşdı oğul...
Bir az pərt oldu, düzü,
Dəyişdi üzü-gözü...
Xəyal getdi dərinə:
– Savadsız yazıq anam!
Nədən “oğlum” yerinə
“Qardaşım” yazıb anam?..

- 103

Yenə dolandı günlər,
Tətilə gəldi oğul.
Beləcə axşam-səhər
Danışdı-güldü oğul.
Neçə gün də gözləyib,
Keçirdi vaxtı belə.
Axır bir gün dözməyib
Özündən çıxdı belə:
– Mənə məktub yaz, – deyə
Mən özüm öz əlimlə
Başıma oyun açdım.
“Salam, qardaşım!” – niyə?

Elman Tovuz

Yoxsa, sən o məktubu
Dayımamı yazmışdın? –
Soruşdu ehyam ilə...

Ana qıyıb gözünü,
Kəsdı onun sözünu:
– Bu nədir söyləyirsən,
Gözləmərdim mən belə,
Çox şeyi bilməyirsən
Görünür, oğul, hələ...
Ananı eşit bir an,
Yaxşı dinlə sözünü.

Heç yerdə
                  heç bir zaman
Tək düşünmə özünü.
Bilmirəm necə deyim,
Ay mənim göz bəbəyim,
Az qalırım lap çaşam...
O məktubu yazanda
Hər şey gəlib ürəkdən,
Mən özüm bilərəkdən
“Salam, ay əziz oğlum” –
Deyə başlamamışam.
Yaza bilməzdim bunu,

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Söyləmişdin, yanında
Dostların olduğunu.
Odur ki, bilib, dədə,
Yazılıb yazılanlar.
Düşündüm ki, bəlkə də
Dostların arasında
Anası olmayan var...

...Bir hikmətdir analar,
İlahi, bu dünyada!
Savadsız olmayırlar,
Təhsilsiz olsalar da.

- 105

BU YAŞINDA DA

Atam Bakıya yanıma gəlmişdi...

Baxıb arabama, köksün ötürdü...
Bir kəlmə nə yaxşı, nə yaman dedi.
Gizlədə bilsə də baxışlarını,
Kim bilir, ürəyi nə fəğan dedi...

– Qəza da, qədər də yazılıb orda...
Axtarıb tapacaq, olsan da harda.

Yaxşı bəndələri çətində, darda
Verir Yaradana imtahan, – dedi.

– Hamı duaçındır kənddə-kəsəkdə,
Qurban bəsləyirlər əldə-ətəkdə...
Tez ol, qalx ayağa, gedək kəsək də
“Haça qaya”da da bir qurban, – dedi.

İlahi..., dar gündə yetişdi dada,
Gördüm acıları üz-başında da...
Gedəndə, ay Allah, bu yaşında da,
– Atan sənə qurban, ay Elman! – dedi.

ANAMIN

Qoy çəkim üzümü, a qara torpaq,
Payına düşübsə hara anamın.
Paya alışmadı sağlığında da,
Heç quşu qonmadı vara anamın.

Darlıq görməmişdi könlünün bağı,
Necə bəyəndirdin o dar otağı?
Yaşılı sevərdi, bir də ki ağı,

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Xoşuna gəlməzdi qara anamın.

Eh... o nə istədi, tale nə verdi,
Dilinin ucunda bu göy, bu yerdi...
Bir qardaş harayı,
bir oğul dərdi
Saldı ürəyinə yara anamın.

Elmanam, anasız nəyə dəyərik,
Bir ana adına milyonlar şərik!
Nə atam qısqanar,
nə biz küsərik,
Hər səhər saçını dara anamın.

- 107

BACI

Qardaşın varlığı özü köməkdir,
Bacı – bir nigaran vuran ürəkdir.
Biri soyuqqanlı,
biri mehriban...
Yersiz mübahisə nəyə gərəkdir:
Həmişə nədənsə güskündü bacı,
Yenə də
qardaşdan üstündü bacı.

Bu başda olarsan, o başda olar,

Elman Tovuz

Uzağa düşərsən, tələşdə olar...
Bir gözü evində, oğul-uşaqda,
Bir gözü hər zaman qardaşda olar;
Odundu, közündü, tüstündü bacı,
Yenə də
qardaşdan üstündü bacı.

Amandı, qardaşa dəyməsin xətər,
Kim yanar anadan, bacıdan betər?..
Ana əvəzidir anasız evdə,
Uf! – desən, yastığın yanında bitər;
Nəfəsin, hənirin, istindi bacı,
Yenə də
qardaşdan üstündü bacı.

Elə ki, başında şimşəklər çaxar,
Acılar qəlbini yandırar-yaxar...
Baxar qardaşın da balalarına, –
Nə varı söz edər, nə yoxa baxar;
Canlı heykəlini, büstündü bacı,
Yenə də
qardaşdan üstündü bacı.

ÜRƏYİNİ QORU, QARDAŞ

Qardaşım Arifə!

Ay qəlbimin ödu-közü,
gözlərimin nuru qardaş,
Ürəyinə qurban olum,
ürəyini qoru, qardaş!
Yaxşı-yaman axıb gedir,
yox zamana soru, qardaş,
Hörümçəkdən betər olur
bu fələyin toru, qardaş,
Dünya namərd dünyasıdı,
kürəyini qoru, qardaş,
Ürəyinə qurban olum,
ürəyini qoru, qardaş!

- 109

Cana ağrı gələr-gedər,
hər olanı dərd eləmə,
Hər olayı dərd eləyib,
gözümüzü dörd eləmə.
Çək dözümün qamçısını,
çap atını dördələmə,
Sən özündən müğayat ol,
qəlbi dərdə yurd eləmə,
Görürsən ki, əskik olmur
gözümüzün qoru, qardaş,

Ürəyinə qurban olum,
ürəyini qoru, qardaş!

Elman Tovuz arada bir
qoy desin – əskik olmasın!
Əskik olsun malın-pulun,
nəfəsin əskik olmasın,
Nə yaşamaq, nə yaratmaq
həvəsin əskik olmasın,
Ev-eşikdən hayın-küyün,
nə səsin əskik olmasın,
Gəl bu evin, bu ocağın
dirəyini qoru, qardaş!
Ürəyinə qurban olum,
ürəyini qoru, qardaş!

DÖNÜRƏM

Canımı sıxanda ağrılar mənim,
Gah sola, gah da ki sağa dönürəm.
Günəş ki, boylandı pəncərələrdən,
Oyanıb dirçələn tağa dönürəm.

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Xəyallar qovduqca biri-birini,
Gündüz də gecəyə verir yerini.
Birtəhər döndərib qəm kəhərini,
Arada bağçaya, bağa dönürəm.

Elə ki, qapımdan girənim olur,
Azarım-bezarım bir anda solur.
İnanın, sevincdən gözlərim dolur,
Qəlbi özü boyda dağa dönürəm.

- 111

SƏNİ ALLAHINA APARAN YOLLAR

Demirəm, əl açma göylərə hər gün,
Torpağı – ana bil, daşı – yar, bala.
Əkdiyın toxumu bitirmək üçün,
Suyu dağda axtar, daşı yar, bala.

Qoşul bu dünyanın xeyir-şərinə,
Aldanma mey dolu qədəhlərinə.
Bir yana gedəndə, suyun yerinə
Atmasın arxanca daşı yar, bala.

Hər mənzil başına min cürə yol var,
Əməldə saleh ol, dilində yalvar.
Səni Allahına aparan yollar,
Allahı qəlbinə daşıyar, bala!

BİLƏR

Dostlar, sərtliyini sal qayaların
Çırpılan yağışlar, küləklər bilər.
Titrəyən əllərin həyacanını
Əzəl güllər bilər, çiçəklər bilər.

Kim bilər şimşəyin yer davasını,
Min yerə yozulan nər davasını?..

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Hər günün xeyirlə şər davasını
Bilsə də, göydəki mələklər bilər.

Xilqət var, hikməti qayadan keçər,
Xilqət var, abırdan-həyadan keçər;
Nələr sabahına mayadan keçər,
Zaman dediyimiz ələklər bilər.

Aranda alimin, dağda çobanın
Dili şeir desə qaynayar qanın...
Könül dəftərində elin, obanın,
Varsansa, ay Elman, ürəklər bilər.

- 113

AY KÖNÜL

Könül xanım Xasıyeva
“Qocalar evi”ndə oxuyurdu...

Neçə-neçə gözü yola boylanan
İxtiyarı yad eylədin, ay Könül.
Məlhəm bilib yaralara səsini,
Könülləri şad eylədin, ay Könül.

O nəğmə ki, ürəkləri şan eylər,
Dil nədir ki, nə eyləsə can eylər.

Elman Tovuz

Eşitmişdim, oxuyanlar qan eylər,
Sən qalayıb od eylədin, ay Könül.

Bir görüşün möcüzəsi nə işdi,
Göz yaşları yanaqlarda ilişdi?!
Dinlədikcə çöhrələr də dəyişdi,
Ey dadi-bidad! – eylədin, ay Könül.

Xəyalında yar qovuşdu yarına,
Can qayıtdı bəhrəsinə, barına.
Dəf zurnaya, kaman döndü tarına,
Nə gözəl imdad eylədin, ay Könül!

İgidə bax! – qatar vurub belinə,
Gözələ bax! – çiçək taxıb telinə.
Könülləri, su çiləyib gülünə,
Göyərdib, abad eylədin, ay Könül.

Sudan gələn gözəl oldu nənələr,
Bu babalar – at belində həməən ər!
Həyəcandan qalxıb-endi sinələr,
Gör necə fəryad eylədin, ay Könül?!

Çalxalandı neçə oğul, neçə qız,
Elman Tovuz donub qaldı çarasız...
Sən eləcə oxumadın bir ağız,
Haray salıb, dad eylədin, ay Könül!

DUYAN GECƏLƏR

Mənim dil açmayan xəyallarımı
Ahımı goylərə yayan gecələr...
Köksüz kamanımdı, sınıq tarımdı
Bağrımın başını oyan gecələr...

Gündüzlər min kərə özünü öyə,
Yanan gecələrdir, – qor döyə-döyə.
Məni tənha qoyub yatmasın deyə,
Gözünü gözümdə yuyan gecələr...

Ay Elman, ömrünün oğlan çağıdır,
Bu necə fəğandır, necə ağıdır?..
Hər naşı anlamaz – könül dağıdır,
Məni hamıdan çox duyan – gecələr!

- 115

KÖHNƏDİ

İndiki damların istisimi var, –
Mənim divarımın daşı köhnədi.
Yağır, təpələrə yağsın buludlar,
Mənim dağlarımın başı köhnədi.

Saralan baharam, göyərən qışam,

Min yol əriyəndə, min də donmuşam.
Səni görəndəmi doluxsunmuşam,
Mənim gözlərimin yaşı köhnədi.

Üzsəm də bu canı dolu cam ilə,
Alışan deyiləm intiqam ilə.
Hər gündə min əda, min ehyam ilə,
Kim deyir yaramı qaşı, köhnədi...

Nə qədər sitəm var, sən mənə verdin,
Mənim sevincim az, səninsə dərdin.
Təzə tanışlığa, yüz söz bəzərdin,
Yaxşı ki, sevgimin yaşı köhnədi!..

DÖZMƏRƏM

Göylər dolu kimi yağsın üstümə,
Çisəklər ah kimi töksə, dözmərəm.
Çəkərəm nazını çölün, çəməninin,
Bir çiçək boynunu büksə, dözmərəm.

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Yollar yol boyunca yoldaşım olar,
Yolun qaydasıdır: dolar, boşalar...
Demərəm – öz əlim, öz başım ola,
Tənhalıq yaxama çöksə, dözmərəm.

Ay Elman, gəl belə olma ərköyün,
Bir aləm toyu var hər səsin-küyün...
Dəlsin qulağımı şimşəyi göyün,
Səsim qulaqlara yüksə, dözmərəm.

- 117

MƏNİM ƏZİZ MÜƏLLİMİM

Müəllim günü münasibətilə

Mən də qatılıb bu günə,
Əlindən öpməyə gəldim.
Alqışları dönə-dönə
Aləmə səpməyə gəldim,
Mənim əziz müəllimim!

Elman Tovuz

Anam mənə həyat verdi,
Şirin layla deyə-deyə.
Sənsə qoşa qanad verdin,
Pərvazlanıb uçum göyə,
Mənim əziz müəllimim!

Sən mənə saymaq öyrətdin,
Oxuyub-yazmaq öyrətdin.
Bir əlimdən tuta-tuta,
Min əldən tutmaq öyrətdin,
Mənim əziz müəllimim!

Özün çoşqun bir dənizsən,
Mən də kiçik damla kimi.
Sən əzizsən, əvəzsizsən
Vətən kimi, ana kimi,
Mənim əziz müəllimim!

KEÇMİŞƏM

“Əmi” – deyənlərin çoxalıb sayı,
Cavanlıq deyilən yaşdan keçmişəm.
Axıb durulmuşam bulaqlar kimi,
Qayadan süzülüb, daşdan keçmişəm.

Bu taya o biri taydan adlayıb

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Gəlmişəm körpüsüz çaydan adlayıb,
Neçə od nəfəsli yaydan adlayıb,
Bir elə şaxtalı qışdan keçmişəm.

Yollarda yorsa da güman adamı,
Min yerə sürüklər yaman adamı...
Ələkdən keçirər zaman adamı,
Mən isə şumlanıb xışdan keçmişəm.

Nə deyim, sağ olsun, sayanlar sayıb,
Nəfsinə qul olmaq mənlük olmayıb.
Halalın şorunu göz üstə qoyub,
Haramın verdiyi aşdan keçmişəm.

- 119

Elmanam, qəzalar bitən yolumda,
Ayaqdan keçmişəm ötən yolumda.
Bir gün gərək olsa, Vətən yolunda,
Bir də görərsiniz başdan keçmişəm.

DEYƏMMƏRƏM

İsa Musayevin eyni adlı şeirinə

“Mənə qalsa, oddu canım,
Qalanını deyəmmərəm.”
Səngiməyə yaddı canım,
Qalanını deyəmmərəm.

Andırırsa, nazdı demək,
Qandırırsa, yazdı demək,
Yandırırsa, sazdı demək,
Qalanını deyəmmərəm.

Yer göyərsə, yağışı bol,
Dürr göyərsə, naxışı bol,
Nur göyərsə, baxışa bol,
Qalanını deyəmmərəm.

Arzu ki, var, oda qalar,
Oddan alar oda qalar...
Sən qalarsan, o da qalar,
Qalanını deyəmmərəm.

Oğuzdusa – soyu bəlli,
Tovuzdusa – boyu bəlli,
Payızdusa – “toyu” bəlli,
Qalanını deyəmmərəm.

ÜMİD OLMASA

“Daşına bələd ol, torpağı tanı”,

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Nə olar bu hikmət unudulmasa?!
Günəş sayılsa da göyün sultanı,
Bir dən göyərərmi bulud olmasa?!

Bəzən bir qaya da bir dağ kimidi,
Nəğməsi olmasa bulaq kim idi?!
Ağaclar atasız uşaq kimidi,
Yanında pir kimi palıd olmasa!

Ay Elman, olsa da həyat qarışıq,
Arzular, istəklər – ömrə yaraşlıq.
Nə üzə nur gələr, nə gözə işıq,
Qəlbində sabaha ümid olmasa!

- 121

TUTUB ƏTƏYİNDƏN SÜRÜNƏ BİLSƏM

Başına dolanıb, Tovuzum mənim,
Dağlara yazmıram, düzlər inciye.

Elman Tovuz

Qorxuram vəsv edə bilməyəm səni,
Varağa düşməyəm sözlər inciyyə.

Sən elə gözəlsən,
Elə gözəlsən,
Gözlərdən incimə, gözlərə gəlsən.
Təpədən-dırnağa gövhəri-ləlsən,
Dəyir hər tərəfdə gözlər inciyyə!

Çoxdu bir-birindən nazlı günlərin,
O sözlü günlərin, sazlı günlərin.
Laləli, nərgizli yazlı günlərin
Şəninə yazmıram, qızlar inciyyə...

Elmanam, çəninə bürünə bilsəm,
Dağında, düzündə görünə bilsəm,
Tutub ətəyindən, sürünə bilsəm,
Vallah, inanma ki, dizlər inciyyə!

BULAĞIM

*Kəndimizdə bir bulaq var – “Şahnəzər”.
Babamın vəsiyyətilə tikildiyindən ona
“Abbas” bulağı da deyirlər.*

Hər gələn bir ovuc içib yan gedər,
Duyamaz hikmətini naşı, bulağım.
Dərinsən dənizlər, dəryalar qədər,
Ay yaşı dünyanın yaşı bulağım.

Heç qonaq-qarasız olmayır başın,
Susuz dodaqlardır könül sirdaşın.
Dərdi bilinməyən torpağın, daşın
Gözündən süzülən yaşı – bulağım.

Bu yaşıl yamaca sənmişən hakim,
Can alan nəğməkar,
can verən həkim?!
Şirin söhbətlərin sevgiyə məhkum,
Qızlar üzüyünün qaşığı – bulağım.

- 123

Sən Elman Tovuzun iftixarısan,
Babamın qurulan arzularısan...
Bu elin, obanın qan damarısan,
Var olsun dağların başı, bulağım!

BU YERLƏR

Tanrı sevgisidir ayaqdan-başa,
Nur çilər hər zaman üzə bu yerlər!
Gözəllik səpilib torpağa, daşa,
Layiqdir ən gözəl sözə bu yerlər!

Çəməni, çiçəyi yazda yandırar,
Gözəli, göyçəyi nazda yandırar.
Aşığı çaldığı sazda yandırar,
Əzəldən bələddir közə bu yerlər!

Ay Elman, dolanma ürəyi xallı,
Elə Tovuz imiş cənnət misallı.
Burda hər dinənin ləhcəsi ballı,
Amandı, gəlməsin gözə bu yerlər!

GÖRÜRƏM

O rəsmi kim çəkib o varaqlara?
O, “Haçaqaya”dı, gətir, görürəm.
Elə düzülübü daş daş üstünə,

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Elə bil varaqda sətir görürəm...

Bura bax, ay bizim elləri soran,
Bu yanı dağlıqdı, o yanı aran.
Hanı o, başına çətir axtaran,
Günəşi dağlara çətir görürəm.

Yadımdan çıxmayı bircə an belə,
Onsuz boş görünür bu cahan belə.
Olanda bu yurddan söz açan belə,
Sözdən də yayılır ətir, görürəm.

Heyf !.. ömür keçir, illər ötüşür,
Uşaqılıq çağları hardasa üşür...
Yadıma anamın əlləri düşür,
Harda təzə-təzə fətir görürəm.

- 125

Baxmayın, Tovuzdan uzaqdır aram,
Burda bir paramdı, orda bir param.
Elimə, obama qurban olaram,
Elimdən o qədər xətir görürəm!

OLSUN

Elman Tovuz

A Murğuz dağları, hay ver hayıma,
Qoy uca yaradan dayağın olsun!
Səni çaşdırmasın oyaq qalmağım,
Barı, bir nəfər də oyağın olsun...

Üzümdə-başımda bəyaz qarın var,
Qanımda, canımda düz ilqarın var.
Döşündə nə qədər bulaqların var,
Haqqa, ədalətə boyacağın olsun.

Elmanam, eybi yox boşalım-dolum,
Səcdənə gəlməyə açılısın yolum...
Ömründə bircə yol bəxtəvər olum,
Mənim başım, sənin ayağın olsun!

SALAM DE

İsmayıl Namazoğluna

Deyirlər ki, o dağlara gedirsən,
Ağrın alım, o dağlara salam de!

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Yaxında dur, uzaqlara əl eylə,
Göz oxşayan oylaqlara salam de!

Baş endirib salam alan başlara,
Bir ümid ver bulud çatlı qaşlara.
Sığal çəkib qayalara, daşlara,
Qoynundakı bulaqlara salam de!

Salam söylə yaxın-uzaq köylərə,
Ülfətindən doymadığım öylərə.
Qoy tüstüsü xəbər olsun göylərə,
Od aldığım ocaqlara salam de!

Bilən azdı, gələmmirəm, üz qara,
Ayrı söz de analara, qızlara...
Qocaları kövrəltməyən söz ara,
Dəliqanlı qoçaqlara salam de!

Elman Tovuz elə düşüb oyuna,
Yetə bilmir bir kimsənin hoyuna.
El-obanın məclisinə, toyuna
Gəlib-gedən qonaqlara salam de!

ANA YURDUM - ŞIXHEYBƏTİM!

Gözəl olub yaranışın,
Səfalısan indi də sən;
Arzuların qanadında

Yerin göyə bəndi də sən;
Ləhcəsi şirin dilimin
Noğulu da, qəndi də sən;
Mənim üçün yer üzünün
Ən möhtəşəm kəndi də sən;
Harda olsam, söz-söhbətim,
Ana yurdum – Şıxheybətım!

Dağ başında bərqərarısan,
Ucaldıqca-ucalanım;
Əzəmətin elə bəlli,
Əyriliyə öc olanım;
Dumanlara sığal çəkib,
Buludlardan bac alanım;
Gecələr ulduz dərənəm,
Gündüz Gündən güc alanım;
Yerdən göyə ünsiyyətim,
Ana yurdum – Şıxheybətım!

Sən Tovuzun qanadında
Ən işıqlı bir xalısan.
Gündüz günün, gecə ayın
Yerə düşən camalısan;
Qılinc tutan ərənlərin
Eşqi, gözü, amalısan.
Düşməninə aman verməz
Qocaman dağ qartalısan!

Gözdə nur, qolda qüvvətim,
Ana yurdum – Şıxheybətım!

Səbətindən aşıb-daşar
Qışda varın, yayda barın.
Bərəkəti başdan aşar
Allı-güllü budaqların;
Nəğməsinə nəğmə qoşar
Sazın-sözün bulaqların;
Adın dilində dolaşar
Gəlib-gedən qonaqların;
Təmiz adım, saf niyyətim,
Ana yurdum – Şıxheybətım!

- 129

İlk addımım, son andımsan,
Dönmüsən səcdəgahıma!
Beşiyimsən, məzarımsan,
Bağlanmışam pənahıma!
Üzü ağdı Elman balan,
Şükür olsun Allahıma!
Dünənimdən bu günümə,
Bu günümdən sabahıma
Ən müqəddəs əmanətim,
Ana yurdum – Şıxheybətım!

NƏ DEMƏKDİ

Nə var ayırmağa: qara nə, ağ nə,
Dərə nə, düzən nə, bağça nə, bağ nə?
Niyə bilməmişik: düyün nə, dağ nə,
Təhər nə deməkdi,
fənd nə deməkdi...

Suala tutmazdıq dönə-dönə biz,
Qənd yemə! - deyəndə bizə nənəmiş.
Bəlkə də bilmirik, vallah, yenə biz
Şəkər nə deməkdi,
qənd nə deməkdi...

Çəkdiyi nə yükdü, qapan nə bilər,
Daş hara atılır, sapan nə bilər...
Səhrada boz ulaq tapan nə bilər
Yəhər nə deməkdi,
bənd nə deməkdi...

Göz görür, əl tapır, yeyə bilmirik,
Bəlkə də bilirik, deyə bilmirik...
Bilmirəm, ay Elman, niyə bilmirik
Şəhər nə deməkdi,
kənd nə deməkdi...

ÇAĞIRIR, GEDƏK

Könül, nə gəzirik düşüb çöllərə,
Arzular, istəklər çağırır, gedək!
Yetər! – siper olduq qara yellərə,
Nəgməli küləklər çağırır, gedək!

Çağırır torpağın, daşın nəfəsi,
O dağın, o düzün hər mözüvəsi.
Gəl! – deyir qaynayan suların səsi,
O çöllər, çiçəklər çağırır, gedək!

- 131

Neyləyək, zamanın üzü dönükdür,
Elman da sənin tək bölük-bölükdür.
Burda könüllərin eşqi sönükdür,
Dağ yaran şimşəklər çağırır, gedək!

ŞIXHEYBƏT

Elman Tovuz

Bu nə qonaqlıqdı, qurmusan yenə,
Çəkmisən mizrabı telə, Şıxheybət.
Görən heyran olur gözəlliyinə,
Batmışan çiçəyə, gülə, Şıxheybət.

Buluddan papağı qoymusan başa,
Göydə mələklər də az qalır çaşa...
Sağdışın Hacılar, soldışın Qoşa,
Yenə xeyirdimi belə, Şıxheybət?!

Axıncı bir üzdə, Əsrək bir üzdə,
Doldur qədəhləri dərədə, düzdə.
Dünyanın sevinci gülür bənizdə,
Adın hər gələndə dilə, Şıxheybət.

Tovuzun istəkli balası – yurdum,
Dünyanın gözəllik talası – yurdum.
Vətənin alınmaz qalası – yurdum,
Dayaqsan ovaya, elə, Şıxheybət.

Sözümə söz qatır çölün-çəməninin,
Necə çatlamasın bağı düşmənin?!
Elmanam, hər zaman şəninə sənin,
Yazıram, yazacam hələ, Şıxheybət!

SƏNDƏN İSTİ BİR OCAĞIM OLMADI

Ata yurdum,
qoy başına dolanım,
Səndən isti bir ocağım olmadı.
Çırağına nur dilədim Tanrıdan,
Bundan əziz umacağım olmadı.

Sənsən əzəl ziyarətim bil, Dədə,
İnciməsin “Qərib seyid”, “Aldədə”.
Tale mənə nə vermişdi, aldı da...
Daha özgə alacağım olmadı.

- 133

Səni sazdı danışdıran, məni ney,
Bu dediyim nə şikayət, nə giley.
Səni andım, səni dedim elə hey,
Yad budağa qonacağım olmadı.

Ürəyimə od saldıqca göynəyim,
Gözlərimdən betər ağlar eynəyim...
Yaralıyam, gələmmirəm, neyləyim,
Elə bilmə qanacağım olmadı.

BİZ YUYA BİLMƏRİK

Elman Tovuz

GÜNAHIMIZI

A kəndim,
nə qədər saf, təmiz idin,
O qədər təmiz ki, –
Ana südü tək!
Coşqusu bir aləm, göy dəniz idin,
Söz kimi işıqlı!
Saz kimi kövrək!

Səni səndən alıb axır, apardıq,
Əvəzində nələr, nələr gətirdik.
İlahi... nələri səndən qopardıq,
İtirdik, a kəndim, yaman itirdik...

Sıxdı əlimizi təəssüf, ancaq,
“Gələn yaxın olur, gedənsə uzaq”.
Havaya sovrulmuş o illər, demə,
Elə tez ötürmüş fəsillər demə...
Nədən başladıqsa, əlimiz yandı,
Nədən danışdıqsa, dilimiz yandı.

Nəyi alqışladıq, yarıda qaldı,
Tutmadı səadət yağışı bizi...
Bizə göz dikənlər qarıdı qaldı,
Tutdu onlarınmı qarğışı bizi?..

Öyrilik, oğurluq gətirdik sənə,
Haramı halalda ötürdük sənə.
Səndə bitməyəni bitirdik sənə,
İtirdik, a kəndim, yaman itirdik...

Zurnası olmayan toyu gətirdik,
Toydan seçilməyən vayı gətirdik.
Sambalın yerinə sayı gətirdik,
İtirdik, a kəndim, yaman itirdik...

Torpaqdan yayılan ətirdən olduq,
Dadlı xamralıdan, fətirdən olduq.
Eldəki hörmətdən, xətirdən olduq,
İtirdik, a kəndim, yaman itirdik...

- 135

Yeri yırğalayan nazımız hanı?
Ümidlər göyərdən yazımız hanı?
Ağır yığnaqlarda sazımız hanı?
İtirdik, a kəndim, yaman itirdik...

Yayı dartılmamış oxumuz getdi,
Can adlı varımız-yoxumuz getdi...
Azın güdazına çoxumuz getdik,
İtirdik, a kəndim, yaman itirdik...

A kəndim, nə qədər saf, təmiz idin,
O qədər təmiz ki, –
Ana südü tək!
Günəşə bürünmüş göy dəniz idin,
Söz kimi işıqlı!
Saz kimi kövrək!

Daha üz qalmayıb haqqı danmağa,
Biz yuya bilmərik günahımızı...
Yer ha qoymamışıq bağışlanmağa,
Sən də bağışlama, a kəndim, bizi...

* * *

Nə zamandı gələmmirəm,
Boylanıram yola, kəndim.
Qüссə ilə, kədər ilə
Qalmışam qol-qola, kəndim.

Bənizimdən nur da dönüb,
Qəlbim viran yurda dönüb.
Dərd işimdə qurda dönüb,
Sökür bala-bala, kəndim.

Həsrət yaman baxır kefə,
Mənim kimi deyil əfəl...
Gələ biləm, bircə dəfə
Qucağına, nola, kəndim!

DAŞLAR

Belə baxmayın daşlara,
Oddu, qordu, candı daşlar.
Ağır var, yüngülü yox,
Bir qeyri insandı daşlar...

Yol getdiyən “yoldaş” olur,
Sırr verdiyin “sirdaş” olur,
Bir qarında “qardaş” olur,
Qəribə ünvandı daşlar.

Kökü torpaq, soyu qaya,
Körpüdür o tay – bu taya.
Gündüz günə, gecə aya
Yerdəki həyandı daşlar.

Bir dünya möcüzəsi var,
Nota sığmayan səsi var.
Canında xəzinəsi var,
Zinəti-əlvandı daşlar.

Belə baxmayın daşlara,
Oddu, qordu, candı daşlar.
Öpüb dolanın başına,
Müqəddəs məkandı daşlar.

ÜRƏYİNƏ QURBAN OLUM, A DAĞLAR

Allah əli – çiyindəki,
Haqq donudu əynindəki.
Gör bizikmi beynindəki,
Diləyinə qurban olum, a dağlar.

Qar! – deyənə qar olanım,
Bar! – deyənə bar olanım,
Yar! – deyənə yar olanım,
Ürəyinə qurban olum, a dağlar.

Bu dünyada çox əməl var,
Gündüz kimi gecələr var.
Ətəyində neçə əl var,
Köməyinə qurban olum, a dağlar.

Adımız var, özümüz yox,
Yadımız var, gözümüz yox.
Dadımız var, düzümüz yox,
Çörəyinə qurban olum, a dağlar.

Neyləmişən, söylə, bizi,
Boş buraxma böylə bizi.
Gəl saf-çürük eylə bizi,
Ələyinə qurban olum, a dağlar.

Dəlir ürəyimi demədiklərim

GƏL DEYƏRMI...

Taledirmi, zamandırımı,
Nədir səni səndən edən?
Doğrudurmu, yalandırımı,
Xatirəyə dönüb gedən
Çağlar sənə gəl deyərmi...

Yüzü gəlib, yüzü dönüb,
Atılmayan daşımı qalıb...
O həvəsin üzünü dönüb,
Daha gözdə yaşımı qalıb -
Dağlar sənə gəl deyərmi...

- 139

Belləyib, becərib-əkib,
Bəhərini dərməmişən...
Çiçəyinə sığal çəkib,
Gülünə su verməmişən -
Bağlar sənə gəl deyərmi...

İndi üz yox üz tutmağa,
Durub sənə gəlim desən...
Qəlbi, gözü ovutmağa
Ayağında ölüm! – desən,
Dağlar sənə gəl deyərmi...

DAĞLARIN

İnsan oğlu, qollarını geniş aç,
Doyunca al havasını dağların.
Bu dünyanın həblərindən yox əlac,
Məlhəm eylə davasını dağların.

Aramla keç bərələri, bəndləri,
Gözdən keçir qartal uçan sədləri.
Gör yad elin şəhərləri, kəndləri
Verərmə bir qayasını dağların!

İməklə çıx göy tərənin belinə,
Səhər mehi sığal çəksin telinə.
Könül bağla çəməninə, çölünə,
Gözünlə gör səfasını dağların.

Necə keçir asta- asta gör bulud,
At dərđini, azarını – bir unut.
Ovucunu buz bulağa qədəh tut,
Öz evin bil kahasını dağların.

Yaxınlara, uzaqlara əl eylə,
Yoldan ötən yolçulara gəl! – eylə.
Arada bir Elmana da “tel” eylə,
Birgə görək səfasını dağların.

Dəlir ürəyimi demədiklərim

DAĞLARA

Elə topa-topa qalxır dumanlar,
Elə bil sərmisən yunu dağlara...
Buluddan betərdi ahlar-amanlar,
Göylərmi verməyir günü dağlara?

Kipriyin ucunda həsrət deyən var,
Yoxsa aralıqda könül əyən var?
Baxıb uzaqlardan, qəribsəyən var,
Söyləyən olaydı bunu dağlara!

- 141

Elmanam, nə qədər yellər əssə də,
Yetənə oxşamır bu səs, bu sədə...
Əlim ətəyinə yetişməsə də,
Dikələ biləydim yönü dağlara!..

GƏLMİŞƏM

*Şəhərə gəlib, bir iş hasil
etmək əvəzinə, olanları da
itirib geri dönənlərdən...*

Qayıtmışam sənə, elim,
Yada düşüb yurd, gəlmişəm.
Heç bilmirəm necə deyim,
Düzü, yaman pərt gəlmişəm.

Bilməz idim payım belə...
Günüm belə, ayım belə...
Od bildiyim yayım belə,
Üzü qışdan sərt, gəlmişəm.

Nə qazandım, itirim də,
Getdi olan xətirim də...
Nəyim qalıb, gətirim də,
Ürək dolu dərd, gəlmişəm.

Yaşayırdım burda mağıl,
Küyə düşüb getdi ağıl...
Bir az yaltaq,
bir az paxıl,
Bir az içi qurd gəlmişəm.

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Yığılmışam yumaq kimi,
Sökülmüşəm yamaq kimi.
Əvvəl-axır, ocaq kimi,
Səni bilib mərd, gəlmişəm.

Qurban olum bu torpağa,
Qalım burda qul olmağa!
Qoyma məni qayıtmağa,
Qapıları ört, gəlmişəm.

- 143

İŞƏ DÜŞDÜM...

Bu nə işdi, aman Tanrım,
İş görməmiş, işə düşdüm...
Əlim ətəyimdən uzun,
Nədən dilə-dişə düşdüm?

Baxmadan cavan çağına,
Dağ çəkildi can dağına.
Yalan, yaman caynağına
İşim düşə-düşə düşdüm...

Döydü qorxu-hürkü məni,
Sıxdı dərdin kürkü məni.

Yazda tutdu mürğü məni,
Ayıldım ki: qışa düşdüm...

ŞAMLIDA

Ellər gəlişimə “xoş gəldin” dedi,
Tökülüb dövrəyə aldı Şamlıda.
Həyacan içində Salatın ana
Qolunu boynuma saldı Şamlıda.

Məni salamladı çiçəklər, güllər,
Papaqlı qayalar, örpəkli çöllər.
Açılan çöhrələr, gülən könüllər
Ən çox bəyəndiyim xaldı Şamlıda.

Burda insanlığın özünü gördüm,
Yurdun ər oğlunu, qızını gördüm.
Halal çörəyini-duzunu gördüm,
Elə bil şəkərdi, baldı Şamlıda.

Əziz ehtiram var qonaq-qaraya,
Kimlər yetişmədi bu hay-haraya?!
Yenə Cümşüd qağam girdi araya,
Nə gözəl havalar çaldı Şamlıda.

Ay Elman, öyünmək haqqındı, öyün,
Şirin xatirəyə dönməz hər düyün.
İlahi, nə yaxşı ömürdən bir gün

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Düşüb qatarından qaldı Şamlıda!

Tovuz r. Şamlı kəndi, 1988 il.

NEYNİM

Bu fələyin nə vecinə,
Ağrısı yox,
acıyı yox;
Salıb məni qəm evinə,
Qapısı yox,
bacası yox -
Mən biçərə burda neynim?

- 145

Nə sabahım,
nə axşamım...
Düşmüşəm qan çalasına.
Əldən verənə oxşamır,
Ov öyrədir balasına –
Quzu qalıb qurda, neynim?

Üç gün deyil,
beş gün deyil,
İllərdir ki, dustağam mən.
Qaçqın deyin,
köçgün deyin,

Bu həsrətə ortağam mən –
Gedəmmirəm yurda, neynim?

QƏRİB AXŞAMLAR...

Tələsən axşamdı,
gecikən sabah,
Köksü talan edən bu aman, bu ah.
Bilinmir savabdı, bilinmir günah,
Qəriblər seçilir bir-bir axşamlar -
Qəribə qəriblik gəlir axşamlar...

Çevirir qumunu,
atır daşını...
Gündüzlər beləcə qatır başını.
Evə dönən kimi çatır qaşını...
Könlünü xəyala verir axşamlar -
Qəribə qəriblik gəlir axşamlar...

Elə ki, göylərdən durnalar keçir,
Qəlbindən bir dəli intizar keçir...
Yazı da qış kimi boran-qar keçir,
Həsrətin qoynuna girir axşamlar -
Qəribə qəriblik gəlir axşamlar...

Hər vətən eşqinin gələndə dəmi,

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Qəm üstə köklənir qəlbinin simi.
Yurdun güllərini dərirmiş kimi,
Göydən ulduzları dərir axşamlar -
Qəribə qəriblik gəlir axşamlar...

QALAMMARAM

*Xaricdə yaşayanlarıma
yarıciddi, yarızarafatla...*

Gözləri göy, sarışın qız,
Sən deyəni çalammaram.
Alışsa da baxışın, qız,
Canı oda salammaram.

- 147

Sənə hansı zalım dəyib,
Düz yolunu yana əyib?..
Gəl, qadanı alım, – deyib,
Qadan-balan alammaram.

Eşq əlində dəliyəm mən,
Kərəm idim, külüyəm mən.
Məhəbbətlə doluyam mən,
Bir də üstən dolammaram.

Söz vermişəm yara-qıza,
Hər dərdimə çara qıza.
Qurban olum qara qıza,
Sənə qurban olammaram.

Elman yoldan ötən deyil,
Belə kama yetən deyil...
Bura mənə Vətən deyil,
Bircə gün də qalammaram!

QALIR

Enir yer üzünə bəşər övladı,
Göydə ahlər qalır, amanlar qalır.
Yaxşıya yazılır yaxşının adı,
Yamana etdiyi yamanlar qalır.

Zaman ilan kimi sürünüb gedir,
Sevincə, kədərə bürünüb gedir.
Gündüzün günəşi görünüb gedir,
Gecədən dağlara dumanlar qalır.

Tanrının yazdığı yolu gedirsən,
Qolunda birinin qolu, gedirsən.
Sabaha arzuyla dolu gedirsən,
Bu günə ümidlər, gümanlar qalır.

Ay Elman, ömür də gəlir pay kimi,
Soyuq payız kimi, isti yay kimi...
Qalırsan dən gəzən torağay kimi,

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Sənə yel sovuran xırmanlar qalır.

HƏRDƏN DÜZ DEYİRLƏR,

Sənə “ikiüzlü” deyirlər, dünya,
Arada yolundan azmağın da var.
Hərdən düz deyirlər, öz aramızdı,
Yaxşını yamana yozmağın da var.

- 149

Mərdə arxa dursan ağrıyar başın,
Namərddən yan ötür nədənsə daşın.
Binadan şübhəli olubdur aşın,
Hələ bir üstündə qazmağın da var.

Gah dönüb, talanıb şuma dönürsən,
Gah düşüb sellərə, quma dönürsən...
Tərifdən əriyib muma dönürsən,
Tənqidə gələndə, qızmağın da var.

Yolunda bildiyin yolunda qərib,
Kimlər əkdiyini gör kimlər dərib.
Doğrunun payını əyriyə verib,
Haqqın mizanını pozmağın da var.

Meymunun oynuna salmışan meyil,
Qarğalar-quzğunlar dolanır veyil.
Elman o qədər də insafsız deyil, –
Qartalı zirvəyə yazmağın da var!

KİM GÖZ AÇDI SƏNƏ...

Kim göz açdı sənə, dünya,
Bükülməyə bələk verdin.
Dayanmağa bir cüt ayaq,
Görməyə də bəbək verdin.

Kimini kor, kimini kar,
Kimini gen, kimini dar,
Kimisini zalım, qəddar,
Kimini də mələk verdin.

Biri kefdən oldu bihal,
Yüzünü də eylədin lal...
Kimisinə bir dünya mal,
Kimiyə bir inək verdin.

Bir könülə bahar yazdın,
Mininə də qübar yazdın.
Dişləməzə qabar yazdın,
İşləməzə bəzək verdin.

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Günahkarı hey ucaltdın,
Günahsızdı oda atdın...
Kimə yağla bal uzatdın,
Kimə yağlı kötək verdin.

Birinin çaldırıb toyun,
Kırvəliyə oldun boyun;
Birinə də beş-on qoyun,
Əlinə bir tütək verdin.

Möhtac etdin sağı sola,
Gözü gözə, qolu qola...
Beşin çəkdi doğru yola,
On beşinə kələk verdin.

Baxıb haqdan gələn paya,
Xəlbirini tutdun çaya...
Zamanı atıb ortaya,
Qucağına ələk verdin.

Bir arzuya su çilədin,
Min arzunu güllələdin.
Çox başlara kül ələdin,
Çox əllərə çiçək verdin.

İş ki, qaldı insafsıza,
Tac eyləyər qışı yaza...
Nə yaxşı, Elman Tovuz
Özün boyda ürək verdin?!

QƏMDİR MƏNİ DÜŞÜNDÜRƏN

Bir dәм çağır, dərdin alım,
Dəmsiz yaşaya bilmərəm.
Quru sözün də səmti var,
Çəmsiz yaşaya bilmərəm.

Buludları, çiskinləri
Tər saxlayar göyü-yeri...
Qəlbim yanar, kiprikləri
Nəmsiz yaşaya bilmərəm.

Hər mələyən əmlik deyil,
Susmaq ağılkəmlik deyil.
Haray salmaq mənlik deyil,
Bəmsiz yaşaya bilmərəm.

Yaz gəldimi, qar ağlayar,
Qar gəldimi, bar ağlayar.
Varı olanlar ağlayar,

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Kəmsiz yaşaya bilmərəm.

Bilməm necə olur görən,
Qəm-qüssəsiz ömür sürən?
Qəmdir məni düşündürən,
Qəmsiz yaşaya bilmərəm.

GƏLİN-GEDİN, A DOSTLARIM!

Mən olsam da, olmasam da
Üzünüzə qapım açıq!
Arada bir salın yada,
Sizinkidir bu alaçıq...
Gəlin-gedin, a dostlarım!

- 153

“Xoş” adıyla keçən günlər
Kim deyir ki, cəfasızdır?
Yana-yana deməsinlər:
– Dünya yaman vəfasızdır...
Gəlin-gedin, a dostlarım!

Qılığına girmək olmur
Soyuq qışın, isti yayın.
Bu dünyanı bilmək olmur,
Sabaha ümid olmayın,
Gəlin-gedin, a dostlarım!

Bir gün mənsiz olsa belə,
Titrəsə də könlün simi...
Deyə-deyə, gülə-gülə,
Yenə həmişəki kimi
Gəlin-gedin, a dostlarım!

A DOSTLAR

Ömür nədir –
çəkə-çəkə bilirsən,
Nə qocayam, nə cavanam, a dostlar.
Fələk məni yağlı tikə bilirsə,
Nə yağlıyam, nə yavanam, a dostlar.

Dözüm gəzib bu qayada, bu daşda,
Hər dəqiqəm “həyat” adlı savaşa...
Aradayam –
nə axırda, nə başda,
Nə aliməm, nə avamam, a dostlar.

Mən Elmanam, öz cığırım, öz dərəm,
Əkdiyimi düz əkərəm, “düz” dərəm.
İnciməyin, görüşəndə istərəm:
Nə tələsəm, nə yubanam, a dostlar.

Dəlir ürəyimi demədiklərim

**DEMİRƏM
BİR DƏLİ ŞİMŞƏKTƏK ÇAXIN**

“Kədərli yazırsan” deyən dostlarım,
Bu dərddən-ələmdən ayırın məni.
Daha daşımağa qalmayıb tabım,
Gəlin bu şələmdən ayırın məni.

- 155

Demirəm bir dəli şimşək tək çaxın,
Od düşən yerləri bir də siz yaxın.
Deyirəm, yarama yaxından baxın,
Bu qanlı tələmdən ayırın məni.

Uzaq tonqalların odu da uzaq...
Bir ilıq mehirə nə qar, nə sazaq!
Atıb gözdən iraq, könüldən iraq,
Kim deyir, aləmdən ayırın məni?

Dinəndə, deməyin: – Elmana hayıf!
Heç kefdən yazan da kefdə olmayıb.

Elman Tovuz

Bilsəm, yaşamağa zaman qalmayıb,
Demərəm, qələmdən ayırın məni.

GÖRDÜN

Böyüyüm Cəmil Əsgərova!

Azdımı, çoxdumu, deyə bilmərəm,
Ömrünün Peyğəmbər yaşını gördün.
Zamanla atdığıın nərdin içində
Taleyin yekini, şeşini gördün...

Bar-bəhər bitirdin öz zəhmətində,
Çoxuna əl tutdun darda, çətində.
Varın az olsa da, səxavətində
Hacı Zeynalabdin işini gördün.

Bəd niyyət olmadı sözünün altda,
Ya düzünə olsun, ya zarafatda...
Ay Elman, sevin ki, sən bu həyatda
“O, köhnə, papaqlı” kişini gördün.

BELƏ GETSƏ

Boz buludum boş dərəmə sağıldı,
Dərəm daşıb bəndim-bərəm dağıldı.
Yaşadığım bax belə bir nağıldı,
Daha mənə nağıl vermə, Allahım!

- 157

Xəyallarım yer qazıyıb, göy eşib,
Sinəmi dərd, papağımı gün deşib.
Qəlbim-gözüm acılara öyrəşib,
İstəmirəm, noğul vermə, Allahım!

Qorsalanar sünbülləri bəyazım,
Boş zəmiyə ağı deyər avazım...
Qoy boşuna hərlənməsin dəryazım,
Məni fərsiz oğul vermə, Allahım.

Neyləyim ki,

Elman Tovuz

bu möhnətə dözüm mən,
Eh, nə qədər xəyalımda gəzim mən?..
Belə getsə,
qorxuram ki, bezim mən,
Dəli olsam, ağıl vermə, Allahım!

ELƏ BİLİRDİM Kİ, SƏN ÇOX BİLİRSƏN

Elə bilirdim ki, sən çox bilirsən,
Yerin altındadır yarın, a dünya.
Sənsən öz xofuna titrəyib-əsən,
Dərdinə dustaqdı varın, a dünya.

Yelin deməyəni dumanın deyir,
Gündə lənətlənən zamanın deyir.
Dizinin üstündə kamanın deyir,
Sızlayır sinəndə tarın, a dünya.

Duzuna öyrəşib doğru yalanın,
Yeri zindan olur “şuluq salan”ın.
Ağzı yumulmasa təbil çalanın,
Dəyişməz genini barın, a dünya.

De, nəyə gərəkdi aranın dağsız,
Hardandı bu qədər meyvələr bağısız?

Qatığın üzsüzdür, pendirin yağsız,
Şəkərə dadanıb arın, a dünya.

Acgöz həşəratlar yurd salıb qanda,
Elmana üz vurma, güc yoxdu canda.
Qorxuram, dodağın-dilin yananda,
Çatmaya özünə qarın, a dünya.

DÜNYANIN

Barmaqla sayılır xoşbəxt adamlar,
Özü xoşbəxtdirmi barı, dünyanın?
Dilində nəğməyə dönsə də bahar,
Başının üstündə qarı dünyanın.

- 159

Məkanı alışar, zamanı sızlar,
Kimi dindirərsən, amanı sızlar...
Dizinin üstündə kamanı sızlar,
Ağlar sinəsində tarı dünyanın.

Kürsüsü, çalınan çəpiyə dəyməz,
Elə təpik dəyər, təpiyə dəyməz...
Canın sağ olmasa, qəpiyə dəyməz
Gözündə sərvəti, varı dünyanın.

Ay Elman, yaşamaq deyildir asan,
Xoş anı bir ömür gözləyir insan.
Qırx doqquz ilini yarımamısan,
Bu bircə ilini yarı dünyanın...

VAXTIN OLACAQ

*İmkan tapıb arada sənə dəyə
bilmirəm, - deyən bir yaxınım*

Deyirsən, gəlməyə imkanın olmur,
Gələndə, gəlməyə vaxtın olacaq...
Sən hardan biləsən nə çəkdiyimi,
Biləndə, bilməyə vaxtın olacaq...

Həyatdı..., doğrudan zarafatı bol,
Hamını ağ günə aparmaz ki yol.
Sən hələ vaxt üçün ağlamaqda ol,
Gələndə, gülməyə vaxtın olacaq...

Elmanam, demirəm aşınmaz dağam,

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Bu gün olmasa da, sabah torpağam.
Özünü çox yorma, hələ ki, sağam,
Öləndə, gəlməyə vaxtın olacaq...

- 161

AĞLADIR

Hər kəs bu dünyada bir dərd əsiri,
Kimi ah ağladır, aman ağladır.
Kiminin tükənib son ümidləri,
Bu zalım, bivəfa zaman ağladır.

Hər yolda gün olur, dumanlıq olur,
Kölgə var, zülməttək qaranlıq olur.
Sevincin nəşəsi bir anlıq olur,
Yaman dərd adamı yaman ağladır.

Kim aşmaz bu dağı, qalar düzdə ki...
Hanı o dərd əhli, bu Tovuz təki?

Elman Tovuz

Məni bir Habilin dizi üstdəki,
Bir də içimdəki kaman ağladır...

GET, ÖZÜNƏ BİR DÜNYA QUR

Cığırı, yolu qarışıq...
Pətəkdə balı qarışıq...
Hinində fəli qarışıq...
Bu dünyadan dünya olmaz.

Dəryası var, gəmissi yox,
Orağı var, zəmissi yox.
Dayısı yox, əmissi yox,
Bu dünyadan dünya olmaz.

İslanmadın buludundan,
İsinmədin umudundan...
Kölgə umma palıdından,
Bu dünyadan dünya olmaz.

Göyləri durnaya qalıb,
Yerləri zurnaya qalıb.
Gümanı xuraya qalıb,
Bu dünyadan dünya olmaz.

Elman, varsa sözündə dürr,
Qəlbində od, gözündə nur,
Get, özünə bir dünya qur,
Bu dünyadan dünya olmaz.

- 163

NƏ FAYDA?

Deyirlər bu dünya bir pəncərədir,
İllərdir baxıram,
baxım nə fayda?
Yerdən göyə olan göydən yerədir,
Dönüb bir ilğıma çaxım nə fayda?

Eyni hava çaldı bu illər boyu,
Sevincin matəmi, kədərini toyu...
Dəryaya çatdırsa bir arxın suyu,
Axmayım nə fayda, axım nə fayda?

Daha meylim də yox yaz yağışına,

Elman Tovuz

Bərkiyib dönmüşəm güney daşına.
Mənə verdiyini, dünya, başına
Qaxmayım nə fayda,
qaxım nə fayda?

NECOLDU?

Həç bilmirəm hara getdi o günlər,
Arzularla dolan vaxtım necoldu?..
Bir-birinə düyünləndi dərd-ələm,
Bəlaları yalan vaxtım necoldu?..

Nə gətirdim bu payıza o yazdan,
Gülləri tər, çiçəkləri bəyazdan?
Acığımı çıxmaq üçün o qızdan,
Tağlarını yolan vaxtım necoldu?..

Nə biləydim, dar günü var həyatın,
Sonu qəmmiş hər sehirlə büsatın.
Saz götürüb, yəhərinə boz atın
Nərə çəkib, çalan vaxtım necoldu?..

Fani dünya çoxlarını çaş qoyub,
Xəlbir verib, təhnəsini boş qoyub.
Sol əlimlə sapandıma daş qoyub,
Göydən qırğı salan vaxtım necoldu?..

Elman, daha soldu gülü bağçamın,
Düyünləri bağlı qaldı boxçamın...
Hara getdi heç bilmirəm sağ canım,
O dostları kalan vaxtım necoldu?..

- 165

GEDİR

Allahım, nə olub bu adamlara?
Biri salamını almamış gedir.
Biri dəvət edir bir udum çaya,
Əlini cibinə salmamış gedir...

Durub-boylanırsan heyrət içində,
Nələri daşıyır “hörmət” içində?
Ömür var – əriyir qeybət içində,
Ağılla-kamalla dolmamış gedir.

Nadanın əliylə soyulur dərin,
Yalandır – nə versə fırlanan zərin.

Elman Tovuz

Başına dolanıb, can! – deyənlərin,
Bircə gün yanında qalmamış, gedir.

Ay Elman, yox səni bağına basan,
Nə çox fərə kimi şöhrətə yasan.
Dəb deyib sazını divardan asan
Bəs niyə bircə yol çalmamış gedir?

OLMASA

Nədir istədiyin bu gen dünyadan,
Yaşama, harayın-hayın olmasa.
Nəyinə gərəkdir quru şöhrətin,
Tay-tuş arasında sayın olmasa?!

Haqqın ətəyində yoxsa gərmişin,
Tanrı işığında olmasın işin...
Heç kimsən, içində gündüz günəşin,
Gecə nur çiləyən ayın olmasa.

Səngiyib qaralar köz ocağında,
Dilin gödək olar söz ocağında,
Əyilər, sınırsan, öz ocağında
Bir tikə çörəyin-çayın olmasa.

Ələyin baxtına qara gün ələr,
Gecənin zülməti bağrını dələr...
Qapını açarsan, qara yel gələr,
Əlləri əlində tayın olmasa.

Xəlvətdə olsa da bir dünya varın,
Aşkarda görünən qol-budaqların.
Min yerə yozular dərdin-azarın,
Tanrıdan bir şirin payın olmasa.

Qalarsan əlində buz baxışların,
Kipriyin ucunda donar yaşların.
Yolun bağlı qalar,
qarlı qışların
Donunu əridən yayın olmasa.

- 167

Məskənin oldusa ya səhra, ya çöl,
Quru kölgənə də səxavətli ol...
Xoşbəxtəm! – söyləmə,
barı bircə yol
Xoş anın, xoş günün, ayın olmasa.

Hər kəsə ayrı yol yazsa da yazan,
Demə ki, rəhməti qazanmaq asan.
Sanki, bu dünyada yaşamamısan,

Öləndə bir dünya yayın olmasa...

BALACA

Elə şirin-şirin yatıb-durursan...
Hələ sənin üçün yazdı, balaca.
Tanrı çiçəyitək paksan, durusan
Çoxdur sənin kimi gözəl dünyada,
Heyif ki, durular azdı, balaca...

DOSTUN SƏNİN, YARIN SƏNİN

İnsan ulu, həyat şirin...
Yolu ayrı xeyir, şərin...
İstimi, soyuqmu yerin?
Hər dərdini bilənindi -
Dostun sənin, yarın sənin.

Sənə könül bağlayanın,
Çaylar kimi çağlayanın,
Ağlayanda ağlayanın,
Sən güləndə gülənindi -
Dostun sənin, yarın sənin.

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Sevincini toy-düyündə,
Kədərini ağır gündə,
Tikəsini kündə-kündə
Halal-hümmət bölənindi -
Dostun sənin, yarın sənin.

Solda sağın, sağda solun,
Kəsən əlin, vuran qolun.
Biləndə ki, haqdı yolun,
Öldürənin, ölənindi -
Dostun sənin, yarın sənin,
Sənə vəfadarın sənin.

- 169

ŞİRVAN QIZININ

Könül, ətrafına bir nəzər eylə,
Amalı düzdədir Şirvan qızının.
Yerişi, duruşu, qəməsi özgə,
Sözü də duz dadır Şirvan qızının.

Həyat bir dünyadır nəzərlərində,
Danışar yerində, gülər yerində.
Varsa bir qüssəsi, o da dərinədə,
Sevinci üzdədir Şirvan qızının.

Qoymaz əlin dəyə ağdan-qaraya,

Elman Tovuz

Qolunu çirməyib girər araya.
Daxma da gözündə dönər saraya,
Nuru bənizdədir Şirvan qızının.

Elmanam, nə çoxdu əhdə dönüklər,
Bizdən uzaq olsun eşqi sönüklər.
Məni bağışlasın məndən böyüklər,
Biri də bizdədir Şirvan qızının.

BİZİM KİMİMİZ VAR?

Gülüm, bu yollarda nə axtarırsan,
Bizə gözləməyə yolmu qəhətdi?..
Dumanı nahaqdan qamçılıyırsan,
Duman ürəklərə çoxdan bələddi, –
Bu yolda nə yoxdu izdən savayı,
Bizim kimimiz var, –
bizdən savayı?!

Bu küysüz həyətin havası ağır,
Qanadı sınıqdır yersiz gileyin.
Mən səni çağırım...
Sən məni çağır...

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Tutaq yaxasından bu səssizliyin,
Verək nə istəsə, üzdən savayı...
Bizim kimimiz var, –
bizdən savayı?!

Yamaca göz dikən küləklər nə çox,
Kimin dərəsinə daş diyirlədik?..
Düzə tələ quran kələklər nə çox,
Haqqın süfrəsinə nahaq da şərik.
Hələ yalanlar var düzdən savayı,
Bizim kimimiz var, –
bizdən savayı?!

- 171

Gözü gözümüzdə çiçəklərə bax,
Qıymayaq bir gülün ləçəyi solsun.
Qəlb – Allah evidir!
Hər şeydən qabaq
Kimə nə vermişik halalı olsun!
Kimdən nə almışıq, –
sözdən savayı?
Bizim kimimiz var, –
bizdən savayı?!

Üz-üzə gələndə dalğalar yatar,
Tozanaq qaldırır yağış da əvvəl.
Tək relsin üstündə gedərmə qatar?
Özümüz qoruyaq özümüzü gəl, -

Qalanı yamaqdır “öz” dən savayı,
Bizim kimimiz var, –
bizdən savayı?!

Ardınca qaçmayaq talanan günün,
Hər oyun gözəldir öz havasında!
Bizim laylamızdı çalınan, gülüm,
Gəl gedək yuxuya saz havasında;
Nədir olanımız sazdan savayı?!
Bizim kimimiz var, –
bizdən savayı?!

NECƏ KÜSMƏYİM?

Hər addım üstümü kəsir tənhalıq,
Mən belə taledən necə küsməyim?
Tora da heç tənha düşməyir balıq,
Mən belə taledən necə küsməyim?

Qara vahimələr basar zəngimi,
Bu daşa-divara yazar rəngimi...
Özümə tuşlayar öz tufəngimi,
Mən belə taledən necə küsməyim?

İçimdən gələn səs başımı qatmaz,
Dəlir ürəyimi demədiklərim

Əllərim açılib, daşımı atmaz...
Haraydan nə fayda, bir yana çatmaz,
Mən belə taledən necə küsməyim?

Bir yana gedənim gələnə kimi,
Yüz dəfə ağlaram... gülənə kimi;
Belə gedəcəksə ölənə kimi,
Mən belə taledən necə küsməyim?

- 173

OLAMMADIQ

Gülüm, istəsək də, istəməsək də,
Sən mənə, mən sənə suç olamдық.
Üzü – üz tanıdıq,
Astarı – astar,
İçə üz, üzə də iç olamдық...

Tale dağ verəndə, duman vermədi,
Verdiyi vüsala zaman vermədi.
Qəzalar, qadalar aman vermədi,

Elman Tovuz

Əl-ələ yapışıb güc olamдық...

Dönüb bir qanadsız quşa qalmışığı,
Çırpılıb qayaya, daşa, qalmışığı.
Deyirəm, nə yaxşı qoşa qalmışığı,
Onsuz da çoxalib üç olamдық!..

SƏNİN O DÜNYADA NƏ İŞİN VAR Kİ?

Ömür-gün havaya uçdu, – söyləyib,
Gülüm, nə tələşdi durub gəlmisən?
Müqəssir üstünə gedənlər kimi,
Yoxsa, bu dünyaya sürüb gəlmisən?

Bir ömür yaşadın: sevinc, qəm dolu,
Günlərin-ayların həm boş, həm dolu.
Enişli-yoxuşlu yola bənd olub,
Saçını ağ-qara hörüb, gəlmisən...

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Rüzgarın yelləri sənə də dəyib,
Qəzalar, qadalar əydiyin əyib...
Kiminsə çiyinində yükə dönməyib,
Kiminsə yükünü vurub gəlmisən.

Görürsən, qarşıda elə divar ki, –
Onun, o üzünü kim arzular, kim?
Sənin o dünyada nə işin var ki,
Sən ki, o dünyanı görüb gəlmisən?!

- 175

GEDİRSƏN

Hər dəfə gedəndə ata evinə,
Gözlərin üzümdə qalıb gedirsən.
Təkcə hicran olur, gülüm, sevinən,
Onun nəğməsini çalıb gedirsən.

Baxıram – ürəyi talanlar kimi,
Əlləri qoynunda qalanlar kimi.
Sabaha ümitsiz olanlar kimi,
Qolunu boynuma salıb gedirsən.

Elman Tovuz

Elmanam, götürüm hara canımı,
Çəkir bu izzirab dara canımı...
Mənə çox görürsən para canımı,
Onu da gedəndə alıb gedirsən.

BALACA SAHİBLƏ SÖHBƏT

- Dayı, bizə ev alarsan?
- Alaram, niyə almayım!
- Sən də bizimlə qalarsan?
- Qalaram, niyə qalmayım!
- ...
- Niyə susdun, körpə quşum?
Mənim şəkər, noğul balam!
İndi olar mən soruşum,
Ay mənim ağıllı balam?
- Soruş, dayı, nə deyirsən?
- Niyə mən sizinlə qalım?
- Bunu sən özün bilirən.

Dəlir ürəyimi demədiklərim

– Hardan bilim, qadan alım,
Soruşarmı dayı bilsə?
– Qalammarıq sənsiz, dayı.
Gecə qapımız döyülsə,
Neyləyərik bəs biz, dayı?
– ...

* * *

... Elə bilirdim, eləcə
Deyib-gülür bu uşaqlar.
Bu nə ağıl, nə düşüncə! –
Nələr bilir bu uşaqlar...

- 177

DƏYİRMANIM

Görən kimi gözüm doldu,
Gözü dolan Dəyirmanım...
Taleyimiz oxşar oldu, –
Yoxdu yalan, Dəyirmanım.

Göz yetirən çoxdu sənə,
Yaman gözə ox! – desənə.
Sahib çıxan yoxdu sənə,
Bağrı talan Dəyirmanım.

Kərpiclərin qap-qaradır,

Pəncərən para-paradır...
Bilinmir qapın haradır,
Rəngi solan Dəyirmanım.

Kim nə deyir ünvanına,
Gəl burax öz vicdanına...
Yaman artıb dörd yanına
Tamah salan, Dəyirmanım.

Dərd Elmanı salıb əldən,
Xəbərsizdir aydan, ildən...
Ay Qıratı verib əldən,
Yolda qalan Dəyirmanım.

“YAŞAMAQ” DEYİLƏN

Eybi yox,
qoy mənə kəsilsin qənim,
Bir bəla qurd kimi qudursa əgər.
Bəs niyə belimdən yapışsın mənim,
Hər kəsi ayaqdan tutursa əgər?..

Ayrı-seçkilikdir rüzgarın işi,

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Necə anlayasan bu çox bilmiş, –
Birinin üstünə qıcardıb dişi,
Birini diricə udursa əgər...

Bu həməən havadı, həməən də sudu,
Əl üzü yumaqdan, üz əli yudu...
Bəlkə də sehirlə yaşamaq budu,
“Yaşamaq” – deyilən budursa əgər.

GƏZƏ BİLƏNLƏR

Görəsən bilirmi məramı nədir,
Həyatı ötəri məzə bilənlər?
Tanrının ən əziz bəndələridir,
Hər dərdə, əzaba dözə bilənlər.

Kim ki, göz nurunu Kitaba verib,
O kəslər ömrünü savaba verib.

Nə çoxdu pulunu şəraba verib,
Köhnə paltarını təzə bilənlər.

Ay Elman, dərđini yazıb dəftərə,
Payla varaq-varaq söz gedən yerə.
Şükr eylə Allaha gündə min kərə,
Sənə qibtə edir gəzə bilənlər!

“ƏLİL” ARABASI

Elə baxma arabama, qardaşım,
Elə baxıb təzələmə dərđimi...
Ayrı dərđi xəyal etsin qoy başım,
Arabası olan bəyəm birdimi...
Hər kəsin var arabası, vallah, dədə.
Mənim də var,
sənin də var,
onun da var.
Kimisinin görkəmində,
kimininsə qanında var.
Arabasız qoymamış bir kimsəni

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Allah, dədə.
Gözü görməyə nə göz arabası,
Dili tutmayana söz arabası...
Araba var – yük daşıyır,
Araba var – yükdür özü...
Bir fərsizin fərsiz arabası var,
Belədir, qardaşım, düzü,
kiminin təkərli,
Kiminin təkərsiz arabası var.
Baxma,
baxışından üşüyərəm mən,
Qovar ümidimi gözlərindəki...
Sən nigaran olma əlilliyimdən,
“Zəlillik” arabam olmasın təki!

- 181

“BABA” – DEDİ

Bir uşaq,
– ay baba! – deyə çağırırdı...
Boylandım ətrafa:
bir mən, bir uşaq...
Bu çaşqın anımdan xəbərsiz,
qoçaq,
Dilini çıxarıb baxır, baxırdı...
Qoluna silərək göz yaşlarını,
Üzümə tuşlayıb baxışlarını:

“Məni qucağına götür” – deyirdi.
Əl atıb cocuğu götürdüm yerdən,
Bu dilsiz nə bilsin,
yalançı baba,
Onu qucağına qaldıran yerdə,
Göyün qucağından özü enirdi...
Ay baba! –
diksinər eşidən hər kəs,
Başlayar ürəklə yaşın davası.
Ay baba! –
canımı üşüdən bu səs,
Yoxsa,
ağır gələn qışın havası?
Deyəsən, xırmanın ortasında yam,
Mənimki sünbüllü zəmidən keçib.

Özümdən xəbərsiz,
artıq, “baba”yam,
Mənimki
“dayı”dan, “əmi”dən keçib.
Ay baba! –
babaya bir bax,
Yazısı-pozusu oxunmaz varaq...

... Ömür-gün beləcə uçub da gedir,
Özün də bilmədən yaşa dolursan.
Allahım, bu həyat nə qərībədir,

Nəvən olmasa da baba olursan...

BAZAR

Bu körpünün hər üzündə bir bazar var:
Bu üzündə qul bazarı,
O üzündə şul* bazarı.
Yükü ağırdır,
çox ağır bu üzlərin...
Bu körpü sanki bir dövə,
bazarlar isə dolu xurcun gözləri...
Şul bazarının “sakinləri”
körpüdən keçməzlər bu üzə,

- 183

bu üzə pul yoxdur deyə...
Qul bazarının “sakinləri”
körpüdən keçməzlər o üzə,
o üzə “yol” yoxdur deyə...
Amma, fərqi çox az bu üzlə o üzün:
Bu üzə də “iş” axtarırlar,
o üzə də...
Bu üzə də
maşınla aparırlar “iş” başına,
o üzə də...

---

* Yüngül həyat tərzini keçirənlər

Bu üzdəkilər söyülə-söyülə işləyirlər,
o üzdəkilər döyülə-döyülə...
Bu üzdəkilər də işdən sonra
pay-piyada qalırlar,
o üzdəkilər də...
Belə keçir vaxt bütün günü,
Ağırdır yükü, çox ağır bu körpünün:
Bu üzündə qul bazarı,
O üzündə şul bazarı.
Beləcə,
dolub-boşalır bu bazarlar axşam-səhər,
Kimsə bilməz
nə çəkirlər
bu bazarda
yiyəsi ölmüş dövələr...

DAMAZLIQ

Deyirlər
xaricdən
bu ilin sonu
Damazlıq danalar gətirəcəklər.
Doğrudur, ya yalan –
bilmirəm onu,
Onu bilirəm ki,
deyirlər,

Dəlir ürəyimi demədiklərim

guya,
Bizi süd gölündə üzdürəcəklər.
Başından aşacaq fermerin varı
Yerli inəklərin südü az olur,
Az olur əti də ətlik malların,
Olan da
belə də..., yarıtmaz olur...
Deyirlər, kəllər var – peysəri yekə,
Yeriyib gedəndə çəkəmmir özün...
Canı-halımı var bu yükü çəkə? –
Bizim dünyələrin anası ölsün...
Yad cinsə qalıbsa güman yerimiz,
Demək, tükənibdir ümidlər, lələ.
Süd verir,
verməyə – inəklərimiz,
“Südü çürüyənlər” çürüdür, lələ.

- 185

Deyirəm, yəqin ki, qoyunlar üçün
Yabançı qoçlar da axtaracaqlar...
Hələ bu nədir ki? –
sabah...
biri gün...
Damazlıq quşlar da axtaracaqlar.
Göygöz pişiklər də düşəcək ələ,
Toyuğa xoruz da gələcək yəqin...
Ala təkələri demirəm hələ,
Donuza donuz da gələcək yəqin...

Elman Tovuz

Hələ ilxımıza at da gələcək...
Təzə nəsil verən it də gələcək...
Sonra?..
Sonrasını deyə bilmərəm,
Onu bilirəm ki,
deyirlər:
guya
Damazlıq danalar gətirəcəklər...
Kefə baxacaqlar, - yağlı süd içib.
Beləcə,
“oğul” var – pulundan keçib,
Keçib əzabından, əziyyətindən,
Mallara yabançı ər axtaracaq...
Yerli danalarsa,
xəcalətindən
Başını soxmağa yer axtaracaq...

ÖYRƏTDİKLƏRİN

*İlk riyaziyyat müəllimim, çox
hörmətli Fərman Bayramova!*

İki ilə iki dörd eləyirdi...
İndi cəmləyirlər, dörd eləmir heç.
Mən çaşıb qalmışam, bu necə sirdi,
Adam var, özünə dörd eləmir heç.

İşi ağır olur haqq dananların,
Yazdım yaddaşıma, nə verdin mənə.
Yeri dəyişəndə toplananların,
Cəmi dəyişməzdi, - deyirdin mənə.

Düsturu dəyişib cəmin, hasilin,
Heç insaf, mərhəmət yoxdu böləndə.
Allahdan nə gizlin!
Bəndədən gizlin,
Dəyişir qismət də yeri gələndə...

Özünə bölünər sadə ədədlər...
Sadəni min yerə kəsirlər indi.
Başqa cədvəl ilə qorunur hədlər,
Qalıqsız bölünür kəsrlər indi...

- 187

Əyriyə boy atır düzün içində,
Əyrinin içindən düz çıxma bilmir.
Çıxır kök altından neçə desən də,
Qalıb çabalayır, yüz çıxma bilmir.

Yapışmış qaldırır əyri əyridən,
Yeri düzlər imiş elə düzlərin.
Düşüb şüa kimi, hər sındıqca mən,
İşıqı çoxalır çoxüzlülərin...

Görünür düzlüyün yoxdu sabahı,
Çevrəsi böyüyür əyriliklərin.
Mən kimdə axtarım indi günahı,
Karıma gəlməyir öyrətdiklərin.

İki ilə iki dörd eləyirdi...
İndi cəmləyirlər, dörd eləmir heç.
Mən çaşıb qalmışam, bu necə sirdi,
Adam var, özünə dərd eləmir heç.

ANLAMAYANA

İsti nəfəsindən qışda gül açar,
Yaz da qış kimidir anlamayana.
Dilini anlasan, daş da dil açar,
Söz də daş kimidir anlamayana.

BU BAZARDAN MAL ALASI OLMADIM

Bu bazarda udan kimdi, batan kim,
Bir-birini aldadan kim, atan kim...
Bilinməyir alan kimdi, satan kim,
Bu bazardan mal alası olmadım.

Bu bazarda ölü də çox, məzar da,

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Bu bazardan keçir elə azar da...
Bazar olsun! – demərəm bu bazarda,
Bu bazardan mal alası olmadım.

Bu asılan nə sümükdü, nə ətdi...
Bu “nəğməyə” qulaq çoxdan bələtdi.
Bu dünyada qurumuş süd qəhətədi?
Bu bazardan mal alası olmadım.

Bu bazarda lüt toyuqlar naz gəzir,
Belə yerdə fərli beçə az gəzir...
Bu bazarçı bazarında qaz gəzir,
Bu bazardan mal alası olmadım.

- 189

Bu bazardan yağ adına şor gətir,
Bu bazarda qoy canını, qor gətir.
Bu bazarda göz önünə gor gətir,
Bu bazardan mal alası olmadım.

DANIŞIR

Allahım, dünyanın sonumu gəlir,
Hamı bir-birilə gəndən danışır?
Dərdini içində gizlədir kimi,
Kimi düşmədiyi gündən danışır.

Şeytana aldanıb qışın qarında
Atılsan doqqaza alt paltarında,
Sarayda yaşayan yaxınların da

O saat kahadan, hindən danışır...

Çoxdur vəzifəni çomaq edənlər,
Haqqı, ədaləti çolaq edənlər.
Xurmanı söyüdə calaq edənlər
Oturub imandan, dindən danışır...

Nə qılinc, nə də ki söz yarasıdı,
İndi dəbdə olan göz yarasıdı.
İlahi, dünyanın gör harasıdı,
Ağzını açanlar cindən danışır...

Ay Elman, aldanma dediklərinə,
Şübhələr yurd salar inam yerinə.
Deyəsən... qulağım qaşınır yenə,
Kimdisə...
hardasa...
məndən danışır...

OLA-OLA

Haraya aparır bu yollar bizi,
Baş alıb gedirik çaş-ola-ola?..
Dəyişə bilmirik yerlərimizi,
Gözü “düzəldirik”, qaş-ola-ola.

Zərgər axtarıyıq zər məclisində,
Xeyir axtarıyıq şər məclisində.

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Çəpik də çalırıq, hər məclisində,
Qarğası qartaldan baş ola-ola.

Bazara girdinmi – yadam yerinə,
Səni qoyan kimdi adam yerinə...
Palıd elə gedir badam yerinə,
Hələ yeyilir də nuş ola-ola...

Hardandı bu bəla yurda? – deyirik,
“Qalsın dediyimiz burda” – deyirik.
Quzunun dərdini qurda deyirik,
Gedirik, tülküyə xoş ola-ola...

Demirəm, sözündən daşın, ay Elman,
Deyirəm, qaşınır qaşın, ay Elman...
Nə yaxşı, bütövdü başın, ay Elman,
Əlində bu boyda daş ola-ola?!..

- 191

NAĞIL DEYƏ-DEYƏ

“Div” xofu gətirdin ürəyimizə...
Xəlbirdə su içmək öyrətdin bizə.
“Nağılbaz” – deyirik bir-birimizə,
Biz ki, nağılsız da nağıldıq, nənə.

Hər axşam bir təzə nəğil söylədin,
Nəsirə yaraşmır Nəsdərən, - dedin.

Elman Tovuz

Kəsdik kəndirini Məlikməmmədin,
Qardaşın üzünə ağ olduq, nənə.

Gözlərə mil oldu şöhrət büstümüz,
Dolana-dolana çıxır tüstümüz...
Nə altımız qaldı, nə də üstümüz,
Yiyisiz mal kimi sağıldığ, nənə.

Oxuyub-oynadıq: “yüzə nə qaldı”,
Abırdan, həyadan üzə nə qaldı?..
Heç deyən olmadı: – bizə nə qaldı,
Bəs özgə başa da ağıldığ, nənə.

İndi nə Koroğlu, nə Ərəbzəngi,
Havayı gözləmə, – çalına “Cəngi”.
Yağılar neynəyir topu, tufəngi,
Nağıl deyə-deyə dağıldığ, nənə.

YOXDUSA

- *Söz kimindir?*
- *Götürənin!*

Bilirəm, ustasan söz düzəltməyə,
Məni hərifləmə, naşın yoxdusa.
Yazıqsan, can atma göz düzəltməyə,
Hələ düzəltməli qaşın yoxdusa.

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Çıxacaq sonuna bu inad sənin,
Bir qanad yalanın, bir qanad sənin.
Nəyinə gərəkdi o sapand sənin,
İçində atmağa daşın yoxdusa.

Demə ki, var-dövlət olana yağır,
Yolunu ot basar dolansan fağır.
Kişisən, sorun var, şoruna çağır,
Kim deyir çağırma, aşın yoxdusa.

İstərsən adam ol, istər yəhərlən,
Nə məni zəhərlə, nə də zəhərlən.
Sən Allah get məndən aralı hərlən,
Başıma qoşmağa başın yoxdusa.

- 193

GET YOLUNLA

Şair! – deyib,
bostanıma daş atma,
Sən Allahın get yolunla sən, gədə.
O gözlərə tor çəkilib, qaş atma,
Gərək əzəl gözlərindən çən gedə;
Sən Allahın get yolunla sən, gədə.

Bu nə hava, bu nə heydi, bilirəm,
Səninki bir şüşə meydi, bilirəm.
Sənin üçün eyni şeydi, bilirəm,
Bu çalınan “Cəlili” də, “Cəngi” də;
Sən Allahın get yolunla sən, gədə.

Qının varsa, get qınına gir, yazıq,
Harda olsan, dayandığın yer yazıq.
Sən bir yazıq, evində də bir yazıq,
Gün keçirir səndən betər bəlkə də,
Sən Allahın get yolunla sən, gədə.

İç dərdi var, çöl dərdi var içimdə,
Göz yaşından göl dərdi var içimdə.
“Sən” olduğun el dərdi var içimdə,
Yara salar yüz bədənə bir zədə,
Sən Allahın get yolunla sən, gədə.

Çox da demə, hamı üçün ölüm var,
Sənin ayrı, mənim ayrı yolum var.
Heç olmasa qələm tutan əlim var,
Sən qalmışdın məni yoldan ləngidə,
Sən Allahın get yolunla sən, gədə.

KEF ÇƏKİR

Bilmirəm naxoşdu,
xoşdu, a dünya,
Hərə bir sehirlili yolla kef çəkir.
Kiminin təhnəsi boşdu, a dünya,
Kimi “fırladığı” valla kef çəkir.

Namərdin, alçağın gəzir tüfeyli,
Vətənə andı yox, torpağa meyli.
Halal qazananın şordan gileyli,
Haram qazananın balla kef çəkir.

- 195

İçini oyanla oturdun- durdun,
Nə üzə söylədin,
nə qulaq burdun.
Tülkünün əlilə dovşan da qurdun
Belinə saldığı zolla kef çəkir.

Min məna axtardın sevgili-yarda,
Onu da güdaza verdin qumarda.
Yerişi dolaşiq “gözəllər” barda
Gözü ac, cibləri bolla kef çəkir.

Dəftərdə yeri yox günah yazanın,
Qutunun içindən gəlir azanın...

Kefi göylə gedir qəbirqazanın,
Mürdəşir hallıdı, molla kef çəkir.

Hali deyilsənmi olmaz-olundan?
Yolunu azanı saxla yolundan.
Əldən əyrilərin tutub qolundan,
Sağını kəsirsən, solla kef çəkir.

Beləcə, xəbərdən yoxdu xəbərin,
Şəşinə aldanma atdığıın zərin...
Sənə sığal çəkən “başbilənlərin”
Dərdinə çəkdiyi qolla kef çəkir.

GÖRÜNMÜR

Mənim əhvalımı soruşma, lələ,
Falçı da ha baxır tasa, görünmür.
Vəzifə nadanı döndərib filə,
Elə yayılıb ki, masa görünmür...

Tülkü həccə gedir, şir yığır nəzir,
Dovşanı gələn il qoyalar vəzir.
Əlli-ayaqlılar çomaqla gəzir,
Çolağın əlində əsa görünmür.

Süd də su yerinə, müftə olanda,

Axır vannalara həftə olanda...
Səhərdən-axşama kefdə olan da
Gecə gəlib-gedir yasa, görünmür.

Kişilər əllərdə qalıb qul kimi,
Ərli də, ərsiz də gəzir dul kimi.
Haramlıq göz deşir qızıl pul kimi,
Halallıq tutulub pasa, görünmür.

Tamah mayasını bağçadan tapır,
Məktəb kündələyib təndirə yapır.
Beləcə, nə varsa, keçəllər qapır,
Hələ ki pay verən kosa görünmür.

- 197

İndi özü desin qoy qodaq büzən,
Kimdir bu çirkabda qaz kimi üzən.
Elmana çəllək ver, ay dözüm süzən,
Səbr elə daşıb ki, kasa görünmür...

ÇATMIR

Hərdən diksinirik öz ahımızdan,
Umuruq-küsürük Allahımızdan.
Hamıya pay düşür günahımızdan,
Bir yana çatanda, bir yana çatmır.

Bizim can ovlayan qırğınımız var,
Qanı kəsilməyən yarğanımız var,
Hamıya çatası yorğanımız var,
Di gəl ki, əlimiz yorğana çatmır.

Qızımız elə bil “davadan” gəlir,
Oğlumuz bir ayrı yuvadan gəlir.
Nə gəlir, Adəmdən, Həvvadan gəlir,
Ha öyüd verirsen, üryana çatmır.

Düşüb ortalığa nəfsin oyunu,
Çalğısız edirik yasın toyunu.
Mey elə əridir qoçu, qoyunu,
Bir də ayılıriq “Qurban”a çatmır.

Nər var köçümüzdə, yekədi fildən,
Adını tutarsan, qızar qəfildən.
Ay Elman, havayı oxuma zildən,
Axsəğin naləsi sarvana çatmır...

K i t a b ı n i ç i n d ə k i l ə r

Ön söz əvəzi.....	3
Kitab satan, kitabıma pul alma	4
Salam olsun.....	5
Papağı havayı günə verməsən.....	6

Mənim	7
Kim bilir, bu dünya kimə qalacaq ...	8
Şeir kitabımı varaqlayan qız	10
Hara tələsirsən?..	11
Niyə qorxum Allahımdan	12
Döysün qapımı	13
Bu dünya – kişi dünyadır!	15
Ağlayan gördüm	16
Ört üstümü, qara torpaq	18
Ramiz Rövsənə	19
Bir ovuc da gözümə at.....	20
Beşiyimdi, məzarımdı...	21
Məmməd Araza.....	22
Dönəcəyəm mən.....	24
Söz yükümüz.....	26
Deyəcəyəm burda, dədə	28
Hüseyn qağa	29
Bu qoca qafqazın qoca qartalı.....	30
Olur	32
Bir “Cəngi” çal	33
Aşiq Xanlara	34
Dağlar	35
Bəhmən Vətənoğluna	36
Qoymur	37
Həyat	38
Ayrıdı	39
Bu dünya zarafat meydanı deyil	40

Aşiq İlyasAlovluya.....	42
Utanar	43
Yeri.....	44
Görə	45
Qalmışam	46
Vətənsiz	47
Aşiq Ədalət Dəlidağlıya	48
Telli sazım	50
Gözəl	51
Deyişmə	53
Qəm eləmə	54
Bəlkə də... ..	55
Aşiq Cahangirə	56
Qalsın	57
Allahım, nə deyim o barmaqlara... ..	58
Qayıt.....	60
Bal arısıyam	61
Aşiq Telli Borçalıya	62
Yurdun səsi – sazın səsi	63
İndi “Cəngi” vaxtı, ...	64
Səninlə mənimdi Vətən	66
Olaq	67
Əsgərim	68
Borçalıdan gələn oğlan	70
Dustaq	72
Qarabağdan oxuma	73
Dərdin alım, əyilməyək dərdə biz ..	74

Oxu, bülbülüm, oxu!	76
Torpaq yerindədir... ..	78
Ağlama, Şuşam, ağlama	80
Vətən darda qalan gecə	82
Qaçmayaq	83
Böyüdü sırası Mübarizlərin	84
Xocalı faciəsi	86
Laçın	87
Dolanım	88
Bu ocaqda kül axtarma	89
Hər insan oğlu	90
Olmasam	91
Dəlir ürəyimi demədiklərim	92
Yanırsan... ..	93
Məni ağlamayın... ..	94
Almadım	96
Apardı	97
Ananın məktubu	98
Bu yaşında da	102
Anamın	103
Bacı	104
Ürəyini qoru, qardaş	105
Dönürəm	107
Səni Allahına aparən yollar	108
Bilər	109
Ay könül	110
Duyan gecələr	111

Köhnədi	112
Dözmərəm	113
Mənim əziz müəllimim	114
Keçmişəm	115
Deyəmmərəm	116
Ümid olmasa	117
Tutub ətəyindən sürünə biləm	118
Bulağım	119
Bu yerlər	120
Görürəm	121
Olsun	122
Salam de	123
Ana yurdum – Şıxheybətım	124
Nə deməkdi	126
Çağırır, gedək	127
Şüxheybət	128
Səndən isti bir ocağım olmadı	129
Biz yuya bilmərik günahımızı	130
Kəndim	132
Daşlar	133
Ürəyinə qurban olum, a dağlar	134
Gəl deyərmi?	135
Dağların	136
Dağlara	137
Gəlmişəm	138
İşə düşdüm	139
Şamlıda	140

Neynim	141
Qərib axşamlar... ..	142
Qalammaram	143
Qalır	144
Hərdən düz deyirlər	145
Kim göz açdı sənə, dünya.....	146
Qəmdir məni düşündürən	148
Gəlin-gedin, a dostlarım	149
A dostlar	150
Demirəm bir dəli şimşəktək... ..	151
Gördün	152
Belə getsə	153
Elə bilirdim ki, sən çox bilirsən ..	154
Dünyanın	155
Vaxtın olacaq	156
Ağladır	157
Get, özünə bir dünya qur	158
Nə fayda?	159
Necoldu?	160
Gedir	161
Olmasa	162
Balaca	163
Dostun sənin, yarın sənin	164
Şirvan qızının	165
Bizim kimimiz var	166
Necə küsməyim	168
Olamadıq	169

Sənin o dünyada nə işin var ki? ...	170
Gedirsən	171
Balaca Sahiblə söhbət	172
Dəyirmanım	173
Yaşamaq” deyilən... ..	174
Gəzə bilənlər	175
“Əlil” arabası	176
“Baba” dedi	177
Bazar	178
Damazlıq	180
Öyrətdiklərin	182
Anlamayana	183
Alası olmadım	184
Danışır	185
Ola-ola	186
Nağil deyə-deyə	187
Yoxdusa	188
Get yolunla	189
Kef çəkir	190
Görünmür	191
Çatmır	193

ELMAN TOVUZ

(Elman Şəmşəd oğlu Həsənov)

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Dəlir ürəyimi demədiklərim

Redaktorlar: **Rafiq Şəmşədoğlu**

Jalə Talıbzadə

Dizayner: **Rahilə Məmmədova**

Tərtibatçı: **Sədaqət Kərimova**

Çapa imzalanmışdır

Kağız formatı

H/n həcmi

Sifariş

Sayı 200

Arzu və təkliflərini bildirmək istəyənlər

üçün müəlliflə əlaqə:

012 370 64 09

050 570 09 64

elmantovuz@mail.ru

- 205